

INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER

”Att försvara människors rätt och stå på de förtrycktas sida”

En kvalitativ studie om implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan

Examensarbete i mänskliga rättigheter, 30 hp

VT 2020

Författare: Erika Theil

Handledare: Peter Johansson

Abstract

In order for human rights to be fully realized, the responsibilities of the civil society are increasingly being discussed. There is, however, a lack of research on the implementation of human rights within civil society organizations in general, and on religious communities in particular. Hence, the object of this study is to examine how the Church of Sweden implements human rights as a perspective in its organization. By doing this the study looks at the questions of how the Church of Sweden manages the work with human rights and how human rights is implemented on a national level and on a local level in a few parishes in the city of Gothenburg. Further, the study examines the conditions and challenges that exists and affects the implementation of human rights within the Church of Sweden. The study is conducted on the basis of a qualitative interview study by representatives from both national and local levels within the Church. The empirical material is processed through a qualitative content analysis and is further analyzed by concepts from the implementation theory, rights-based approach, and related concepts.

The study concludes that within the national level of the Church of Sweden new initiatives are underway to expand the work with human rights and with the aim to implement a rights-based approach. At the parish level, the work with human rights is not as pronounced, even though the perception is that much is done in practice through the diaconal work given the similar values in the Christian faith. However, due to the decentralized structure within the Church of Sweden the national level has little mandate to steer the implementation of human rights to the local levels of the Church. Instead the work implementation of human rights is put on an individual level by the employees of the Church. To successfully implement human rights to a greater degree within the Church of Sweden, the study therefore concludes that the conditions and challenges of implementation thus are affected by a number of factors, including priorities, knowledge, resources, support from management and an understanding of the relationship between human rights and a Christian set of values throughout the Church of Sweden.

Key words: Human Rights, Implementation, Rights-Based Approach, Rights-Framed Approach, Rights-Referenced Approach, Church of Sweden, Faith Based Organizations.

Antal ord: 20000

Tack!

Jag vill ta tillfället i akt att tacka alla er som ställde upp på en intervju, utan er hade uppsatsen inte gått att genomföra. Det har varit spännande och givande samtal som jag tar med mig i mitt framtida arbete. Jag hoppas att ni i denna uppsats också kan finna insikt i hur arbetet med mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan ser ut och hur detta arbete kan utvecklas.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Tack!.....	3
1 Inledning och problemformulering.....	7
1.1 Syfte	9
1.2 Frågeställningar	9
1.3 Avgränsningar	9
2 Bakgrund	11
2.1 Svenska kyrkan och mänskliga rättigheter	11
2.1.1 Diakoni – kyrkans sociala arbete.....	11
2.2 Svenska kyrkan – styrning och organisation	12
2.2.1 Nationell nivå	12
2.2.2 Församlingsnivå	12
3 Tidigare forskning	13
3.1 Studier av implementering av mänskliga rättigheter och stater	13
3.2 Studier av implementering av mänskliga rättigheter och civilsamhälle.....	14
3.3 Studier av mänskliga rättigheter i Sverige.....	14
3.4 Studier om mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan	15
3.5 Studier om implementering i Svenska kyrkan.....	15
3.6 Studiens positionering till tidigare forskning	16
4 Teoretisk ansats	17
4.1 Implementeringsteori.....	17
4.1.1 Det traditionella perspektivet	18
4.1.2 Gräsrotsbyråkrater	18
4.1.3 Nätverksperspektivet	19
4.1.4 Att förstå, att kunna och att vilja	19
4.1.4.1 Att förstå.....	19
4.1.4.2 Att kunna	20
4.1.4.3 Att vilja.....	20
4.1.4.4 Teorins relation till Svenska kyrkan.....	20
4.2 Rättighetsbaserat arbete.....	21
4.2.1 Rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer	22
4.2.1.1 Rights-framed approach	23
4.2.1.2 Rights-referenced approach.....	23

4.3	Teoretiskt och konceptuellt ramverk	24
5	Metod och material.....	26
5.1	Datansamling.....	26
5.1.1	Kvalitativa intervjuer.....	26
5.1.1.1	Urval av intervjupersoner	26
5.1.2	Genomförande	28
5.1.3	Transkribering	29
5.2	Dataanalysmetod	30
5.2.1	Kvalitativ innehållsanalys	30
5.2.2	Problematisering av vald analysmetod.....	31
5.3	Källkritisk diskussion.....	31
5.4	Forskningsetisk diskussion.....	32
5.4.1	Forskarens förförståelse.....	33
5.4.2	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	33
6	Resultat & Analys	35
6.1	Svenska kyrkans arbete med mänskliga rättigheter idag.....	35
6.1.1	Kyrkokansliet: samordning och kunskapshöjande insatser	35
6.1.1.1	Enhetsövergripande program	36
6.1.1.2	Rättighetsportal	37
6.1.2	Stiftsöverskridande program: Social hållbarhet – tillit och demokrati.....	38
6.1.3	Församlingsnivå: diakonala insatser.....	39
6.2	Styrning och mandat.....	41
6.2.1	Styrdokument och riktlinjer.....	41
6.2.1.1	Barnkonsekvensanalys	43
6.2.1.2	Regnbågsnyckeln.....	45
6.2.2	Mandat.....	46
6.2.2.1	Nationell nivå	46
6.2.2.2	Församlingsnivå	48
6.3	Värdegrund och språk	52
6.3.1	Mänskliga rättigheter och kristen tro hör ihop	52
6.3.2	Kyrkans ansvar för mänskliga rättigheter.....	53
6.3.3	Mänskliga rättigheter med andra ord.....	56
6.3.4	Behov av att bli tvåspråkiga	57
7	Slutdiskussion.....	60

7.1	Implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan	60
7.2	Styrning och mandat.....	60
7.3	Förutsättningar och utmaningar för implementering av mänskliga rättigheter	61
7.4	Policyrekommendationer till Svenska kyrkan.....	62
7.5	Vidare forskning.....	64
8	Referenser.....	65

1 Inledning och problemformulering

De mänskliga rättigheterna (MR) kan anses vara ett av de begrepp som fått störst genomslag i vår tid (Gunner, 2007:9; Freeman, 2011:59). Samtidigt kränks de mänskliga rättigheterna ständigt och det finns ännu inget land som uppnår efterlevnad av de mänskliga rättigheterna fullt ut (Hamelink, 2012:248). Kritik riktas därför mot människorättssystemet och FN som av många anses ha för svag möjlighet att påverka staters implementering av de mänskliga rättigheterna (Freeman, 2011:156; Smith, 2014:154). Kritiken bottnar i den inbyggda kontrovers som finns i MR-systemet i och med att de mänskliga rättigheterna är globalt överenskomna avtal mellan stater, samtidigt som det håller nationalstaten ansvarig för implementering av och respekt för de mänskliga rättigheterna. Med hänsyn till nationalstatens suveränitet har därför FN och utomstående stater ett förhållandevis litet mandat att påverka andra stater vilket anses problematiskt när länder inte lever upp till sina åtaganden (Smith, 2014:153-154,171).

Även om stater har huvudansvaret för att mänskliga rättigheter ska respekteras och implementeras lyfter allt fler civilsamhällets roll i detta arbete. Historiskt har ickestatliga aktörer, så som NGO:er, haft en betydande roll under utformningen av FN-stadgan och FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Stater är också beroende av icke-statliga aktörers makt och inflytande för att få genomslag i sitt arbete (Kirchschlaeger, 2016:34; Freeman, 2011:8; Ishay, 2008:224). Vidare bedriver även civilsamhället och ickestatliga aktörer påverkansarbete, folkbildning, forskning och dialog med stater angående mänskliga rättigheter och deras implementering och spelar därför en viktig roll i arbetet för att de mänskliga rättigheterna ska efterlevas (Smith, 2014:160-161; Freeman, 2011:8).

Civilsamhällets och individers ansvar för främjandet av mänskliga rättigheter befästs bland annat i *Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms* (UNGA, 1999: art.18). FN:s allmänna förklaring art. 29 och 30 betonar även individers sociala skyldigheter gentemot individer och samhället där de lever (Freeman, 2011:86) vilket på senare tid även har kommit att tolka in ickestatliga aktörers MR-skyldigheter (Freeman, 2011:81).

Mycket tyder på att problemet med att mänskliga rättigheter fortsätter att kränkas beror på bristfälligt eller avsaknad av ett konkret implementeringsarbete (Hamelink, 2012:248).

Förståelsen för själva implementeringsprocessen och dess utmaningar är därför av stor betydelse för att på allvar kunna realisera de mänskliga rättigheterna och för att inte riskera att urholka MR-systemets trovärdighet. I dagens läge när även ickestatliga aktörer anses ha en allt viktigare roll för att de mänskliga rättigheterna ska implementeras (Smith, 2014:160-161; Freeman, 2011:8) är även forskning om implementeringsarbete hos civilsamhällesorganisationer av hög relevans för denna förståelse.

En viktig kategori av civilsamhälles aktörer är religiösa samfund eftersom religion är en central del av många människors liv (Bucar & Barnett, 2005:3; Tomalin, 2013:1). De mänskliga rättigheterna återspeglar dessutom många av religionernas värden och grundvärderingar (Witte & Green, 2012:5) och betydelsen av mänskliga rättigheter erkänns av många olika religioner och kulturer. Även om religiösa idéer många gånger har rättfärdigat kränkningar mot mänskliga rättigheter har religiösa institutioner och individer också bidragit till att mänskliga rättigheter skyddas och främjas. De är följaktligen viktiga för implementeringen av mänskliga rättigheter.

Inte minst har kristna kyrkor haft en viktig roll i det arbetet (Bucar & Barnett, 2005:3-4,15) och kyrkorna har länge tagit ställning för de mänskliga rättigheterna. År 1946 startades exempelvis Churches' Commission on International Affairs (CCIA), vars syfte var att sköta relationen med FN. Under organisationens första år fokuserade den främst på arbetet med mänskliga rättigheter och hade under utformningen av *FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna* konsultativ status i FN:s mänskliga rättighetskommission (Tergel, 1998:13,16; Gunner, 2007:20-21). Under samma period startades 1948 Kyrkornas världsråd som sedan start har framhållit vikten av att mänskliga rättigheter ska ses som en angelägen fråga för kyrkorna och en integrerad del av det kristna budskapet (Gunner, 2007:20-21; Tergel, 1998:13). Liknande ställningstaganden har även uttryckts från Lutherska världsförbundet som betonar att mänskliga rättigheter är kyrkornas ansvar och något som ska genomsyra kyrkornas verksamhet (Gerle, 2006:75-76).

Tanken om människans värde och värdighet är en central del av kristen tradition och tro (Gunner, 2007:17) som grundas i övertygelsen om att människan är skapad till Guds avbild. Människan finns inte bara till av en slump, utan Gud ger varje människa hennes unika värde. Därför har människan ett särskilt ansvar att ta hand om både skapelsen och varandra. Mänskliga rättigheter ses därför av många kristna som en självklarhet för kyrkans arbete (Gerle, 2006:16,46,75,80-81) vilket skildras i följande citat från Kyrkornas världsråds generalförsamling 1975:

God wills a society in which all can exercise full human rights. All human beings are created in God's image, equal, infinitely precious in God's sight and ours (Gerle, 2006:90).

Ett kristet religiöst samfund som är intressant att titta närmare på är Svenska kyrkan. Med sina drygt 6 miljoner medlemmar är Svenska kyrkan inte bara det till medlemsantalet största religiösa samfundet utan även den största organisationen i Sverige (Svenska kyrkan, 2018). Svenska kyrkan säger sig officiellt vilja genomsyras av ett MR-perspektiv i sin organisation (Svenska kyrkan, 2017) och mycket av Svenska kyrkans verksamhet, inte minst inom det diakonala arbetet, kan utan vidare tolkas i MR-termer. Hur arbetet med mänskliga rättigheter bedrivs och implementeras i organisationen är dock inte helt uttalat. Givet att Svenska kyrkan är en stor civilsamhälles aktör, som möter många människor och många i utsatthet, är det därför relevant att undersöka hur Svenska kyrkan på nationell och församlingsnivå implementerar mänskliga rättigheter i sin verksamhet.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur Svenska kyrkan implementerar mänskliga rättigheter som perspektiv i verksamheten.

1.2 Frågeställningar

- Hur implementeras mänskliga rättigheter på nationell nivå i Svenska kyrkan?
- Hur implementeras mänskliga rättigheter på församlingsnivå i Svenska kyrkan?
- Hur styrs arbetet med implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan?
- Vilka förutsättningar och utmaningar finns för implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan?

1.3 Avgränsningar

En avgränsning för studien är att den endast fokuserar på Svenska kyrkan. Då få studier har genomförts om implementering av mänskliga rättigheter i trosbaserade organisationer motiveras detta val både utifrån att Svenska kyrkan är den största civilsamhällesorganisationen och det största religiösa samfundet i Sverige. Det hade även varit relevant att studera andra religiösa eller kristna samfund i Sverige men det har medvetet valts bort på grund av resurs-

och tidsskäl, samt att studien inte har som syfte att jämföra olika samfund utan att titta närmare på ett specifikt sådant.

Då Svenska kyrkan är en rikstäckande organisation är det inte heller möjligt att undersöka hela organisationen. Som ytterligare avgränsning för studien har därför ett antal anställda inom mänskliga rättigheter på nationell nivå, samt ett antal församlingar i Göteborg valt ut. Att tungvikten föll på Göteborg beror på att den ursprungliga avsikten var att genomföra intervjuerna på plats och församlingarna därmed av resurs- och tidsmässiga skäl behövde ligga inom rimligt avstånd från mitt boende. En mer detaljerad beskrivning av hur urvalet av intervjupersoner genomfördes återfinns under avsnittet metod och material.

Vidare avgränsar sig studien tidsmässigt till våren 2020 och de processer eller arbeten som bedrivs med mänskliga rättigheter i dagsläget. Studien ämnar därför inte att undersöka ett historiskt perspektiv eller utveckling, även om detta sannolikt skulle vara intressant. Studien ger en överblick av hur arbetet med och implementering av mänskliga rättigheter ser ut idag i Svenska kyrkan, givet den begränsade forskning och information som finns på området tittar studien därför på MR i en bred bemärkelse och avser därför inte granska implementering av en särskild insats eller rättighet. I studien läggs således mer fokus på själva processen och förutsättningarna att implementera MR inom Svenska kyrkan.

2 Bakgrund

I följande avsnitt presenteras Svenska kyrkans förhållningssätt till mänskliga rättigheter samt en bakgrund till diakoni och Svenska kyrkans styrning och organisation.

2.1 Svenska kyrkan och mänskliga rättigheter

Svenska kyrkan betonar i sin värdegrund att de ställer sig bakom de mänskliga rättigheterna så som de har formulerats i FN:s allmänna förklaring och framhåller att all deras verksamhet och organisation ska genomsyras av dessa rättigheter (Svenska kyrkan, 2017). Arbetet med mänskliga rättigheter motiveras utifrån övertygelsen att de kristna har fått ett uppdrag och ansvar från Gud att värna varje människas värde och rätt. Svenska kyrkan skriver: ”Varje människa är oändligt värdefull. När en människa kränks eller förminskas, då kränks Gud. Vårt uppdrag som kristna är att arbeta för att varje människa ska få leva ett värdigt liv” (Svenska kyrkan, 2020a).

2.1.1 Diakoni – kyrkans sociala arbete

En stor del av Svenska kyrkans arbete med mänskliga rättigheter bedrivs utifrån kyrkans diakonala arbete. Diakoni är en av församlingens grundläggande uppgifter (KO, 1999: 2 kap § 1) och brukar ofta beskrivas som kyrkans sociala arbete. Det är ett arbete som handlar om att vara med och skapa ett hållbart samhälle både socialt, ekonomiskt och miljömässigt (Svenska kyrkan, 2019). Diakoni är hela kyrkans uppdrag men en stor del av det diakonala arbetet i Svenska kyrkan bedrivs av diakoner. Diakonerna har det yttersta ansvaret att leda församlingens diakonala arbete (Biskopsmötet, 2014:38). Deras roll beskrivs bland annat så här:

”Diakonen har ett ansvar att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor. Uppgifterna varierar beroende på de lokala sociala behoven och församlingarnas strukturer och diakonala prioriteringar [...] Varhelst det finns mänsklig nöd är det diakonens kallelse att ingripa och inspirera andra att ta ansvar” (KO, 1999: sjunde avd.).

I vigningsordningen för diakoner står även att: ”Diakonen skall försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott, så att Guds kärlek blir synlig i världen” (Biskopsmötet, 2014:33).

2.2 Svenska kyrkan – styrning och organisation

Svenska kyrkan var tidigare en statlig myndighet vars församlingar hade status av kyrkliga kommuner (Svenska kyrkan, 2020c). Sedan år 2000 är Svenska kyrkan skild från staten och är istället en del av den ideella sektorn (Eckerdal, 2019:114). Organisationsstrukturen är dock fortfarande väldigt lik offentlig förvaltning. Svenska kyrkan kan sägas ha två styrningsnivåer: den nationella nivån och församlingsnivån, vilka styrs av kyrkoordningen och lagen om Svenska kyrkan (Engel, 2006:64).

2.2.1 Nationell nivå

Den nationella nivån kan beskrivas som den institutionella nivån, ”där organisationens enheter länkas samman och där det definieras vad som är av betydelse inom institutionen” (Engel, 2006:64). Det högst beslutande organet på nationell nivå är Kyrkomötet som beslutar om gemensamma frågor i organisationen. Kyrkomötet utser Kyrkostyrelsen som är det beredande och verkställande organet. Utöver dessa finns även en rad nämnder och kommittéer, samt Kyrkokansliet, vars uppgift är att vara kyrkans röst utåt och ansvar för gemensamma frågor så som utbildning och samråd på nationell nivå (Svenska kyrkan, u.å).

2.2.2 Församlingsnivå

Församlingsnivån kan istället beskrivas som utförarnivån som ”ansvarar för att organisationens tekniska uppdrag realiserar” (Engel, 2006:64). Församlingar är självstyrande men är också en del av stift och trossamfundet. Församlingarnas högst beslutande organ är Kyrkofullmäktige vilka sätter ramarna för verksamheten. Kyrkofullmäktige utser även församlingens styrelse, kallat församlings- eller kyrkoråd. Församlingarna leds av en kyrkoherde, en präst med ansvar för ledning och tillsyn. Utöver detta har varje församling en församlingsinstruktion, ett dokument som kan beskrivas som riktlinjer för vad församlingen är och vill vara (Svenska kyrkan, u.å).

Enligt kyrkoordningen avgör varje församling hur deras diakonala arbete utformas och prioriteras (Engel, 2006:193,208).

3 Tidigare forskning

Nedan ges en kort presentation av tidigare forskning inom områdena implementering, mänskliga rättigheter, civilsamhälle och Svenska kyrkan. Fälten relaterar på olika sätt till studiens frågeställningar och positionerar därigenom uppsatsen i ett större sammanhang.

3.1 Studier av implementering av mänskliga rättigheter och stater

Tidigare forskning som berör implementering av mänskliga rättigheter tenderar att främst fokusera på staters efterlevnad och implementering av mänskliga rättigheter, samt på vilka hinder som finns för att de mänskliga rättigheterna till fullo ska efterlevas. Studierna påpekar staternas brist vad gäller implementering av deras MR-åtaganden och lyfter identifierade orsaker som står i vägen för full implementering. Exempelvis lyfts kunskapsbrist, politiska intressen, ekonomi och bristfälliga implementeringssystem (Hamelink, 2012).

Hamelink lyfter även in den klassiska problematiken med vad han benämner som *den mänskliga artens moraliska ambivalens*, alltså det faktum att människan oavsett sin moraliska hållning inte är perfekt och tenderar att brista i att efterleva de moraliska koderna fullt ut. Något som enligt Hamelink kan förklara problematiken med implementering av mänskliga rättigheter (ibid:249).

Cole (2015) och Anagnostou & Mungiu-Pippidi (2014) menar att staters implementeringsproblem snarare ligger i staters kapacitet och byråkratiska infrastruktur än i staters ovilja eller ointresse för att implementera mänskliga rättigheter, vilket ofta tidigare har hävdats. De menar att det politiska intresset är viktigt men att det också krävs en institutionell kapacitet för att implementeringen ska få genomslag.

Kirchschlaeger (2016) lyfter vikten av samspel mellan den juridiska och den moraliska dimensionen av mänskliga rättigheter för att uppnå en högre grad av implementering. Den juridiska dimensionen är viktig eftersom den styr den institutionella möjligheten för implementeringen av mänskliga rättigheter. Den påverkas likväl av den moraliska dimensionen bland annat genom att denna dimension kan nå exempelvis religioner och kulturer och på så vis öka graden av acceptans för den juridiska dimensionen av mänskliga rättigheter, vilket gynnar en delad uppmärksamhet och förståelse för implementering av de mänskliga rättigheterna.

Om ovan nämnda forskare främst har fokuserat på stater, förespråkar Zwart istället att implementeringen av mänskliga rättigheter, framför allt i länder i öst och syd, bäst nås genom lokala sociala institutioner. Genom att hålla fast i socio-kulturella aspekter i olika kulturer och låta dem spela en roll i berörda samhällen (Zwart, 2012).

3.2 Studier av implementering av mänskliga rättigheter och civilsamhälle

Det tycks idag inte finnas särskilt mycket forskning om implementering av mänskliga rättigheter hos civilsamhället. Däremot lyfter viss forskning om implementering av mänskliga rättigheter vikten av ickestatliga aktörers roll för implementeringen i stater. Forskningen fokuserar främst på ickestatliga aktörers roll i att utöva påtryckning och ansvarsutkrävande mot stater som inte följer sina MR-åtaganden, men också att de bidrar med kunskapsexpertis samt medvetandegör allmänheten om de mänskliga rättigheterna (Se exempelvis: Anagnostou & Mungiu-Pippidi, 2014:207,277; London & Schneider, 2011; Sundstrom, 2012).

3.3 Studier av mänskliga rättigheter i Sverige

Studier av implementering av mänskliga rättigheter i Sverige är relativt få (Staaft & Zanderin, 2007:43) och inriktningen i tidigare studier har främst lagt tonvikt på relationen till andra stater. Under de senaste 30 åren har emellertid forskning inom den nationella kontexten börjat lyftas allt mer (Abiri, Brodin & Johansson, 2008:25). Som exempel kan nämnas Staaft & Zanderin (2007) om implementering av mänskliga rättigheter i Sverige, samt Vetenskapsrådets (2005) forskningsöversikt över mänskliga rättigheter i Sverige. Från Vetenskapsrådets rapport framkommer bland annat att forskning om mänskliga rättigheter i Sverige främst bedrivs inom de juridiska fakulteterna och med betoning på civila och medborgerliga rättigheter (ibid:9-10).

Eftersom svenska kommuner är självstyrande har de en central roll för implementeringen av mänskliga rättigheter i Sverige (Abiri et al, 2008:39). Andra studier behandlar därför implementering inom den offentliga förvaltningen och den kommunala nivån (ibid; Spång, 2009; Lind & Namili, 2017; Hedlund Thulin & Greenhill, 2008). Spång (2009:3-4) har kartlagt 16 svenska kommuners arbete med mänskliga rättigheter. Likt annan implementeringsforskning kommer Spång fram till att utmaningar i implementeringsarbetet snarare beror på kunskapsbrist och organisation än av politisk ovilja.

3.4 Studier om mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan

I Lars H Gustafssons (2016) bok om *Barnets mänskliga rättigheter i kyrkan* reflekterar Gustafsson över relationen mellan mänskliga rättigheter och kyrkan, främst utifrån Barnkonventionen. Utgångspunkten för reflektionen är Kyrkomötets beslut från 2012, om ”att alla beslut i Svenska kyrkan ska föregås av en barnkonsekvensanalys” (ibid:13). Gustafsson betonar vikten av att ha Barnkonventionen som grund i arbetet med barn i kyrkan och ger praktiska exempel på hur Barnkonventionen och barnens rättigheter kan lyftas och användas i kyrkans vardagsarbete.

Reflektioner om Svenska kyrkans sociala roll i dagens samhälle och med sin förhållandevis nya roll i ideell sektor behandlas i (Svenska kyrkan, 2009). Författarna reflekterar bland annat över frågor om förändringar i kyrkan och samhället, diakoni och kyrkans sociala ansvarstagande samt rättighetsbaserat arbete i Svenska kyrkan.

3.5 Studier om implementering i Svenska kyrkan

En central aspekt av kritiken mot MR-systemet är diskrepansen mellan princip och praktik, det som ofta kallas för implementeringsgapet. Denna diskrepans är inte något nytt utan har förekommit i olika kulturer och samhällen länge, särskilt i samhällen formade av kristendom. Den inflytelserika teologen Tomas av Aquino, 1225-1274, kallade detta för *habitus principiorum* när han kritiserade samtida kristna för ”vanan att ständigt åkalla kristna principer och själva tillåta sig att inte efterleva dem i praktiken” (Santos, 2014:44).

Mer inriktad på Svenska kyrkan visar Charlotte Engel i sin avhandling *Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför?* att denna diskrepans även gör sig gällande inom Svenska kyrkan, i detta avseende gällande den kyrkliga retorik som förs om diakoni på nationell nivå och den diakoni som bedrivs i praktiken på lokal församlingsnivå. Av studien framkommer att diskrepansen delvis beror på skillnader i *diakoniförståelsen* mellan nivåerna (Engel, 2006:244-247).

Denna diskrepans, eller implementeringsgap, lyfts även i Erik Lundströms masteruppsats ”*Kyrkans visselblåsare!*” *Diakoners syn på profetisk diakoni och vad de behöver för att stå på de förtrycktas sida*. Studien visar på att diakoner i Svenska kyrkan upplever att förståelsen för innebörden av det diakonala arbetet, framför allt den profetiska diakonin, skiftar mellan nationell och lokal församlingsnivå. Diakonerna upplever att avsaknaden av nationella och

lokala riktlinjer för hur ett sådant arbete ska bedrivas gör att ansvaret för profetisk diakoni i mångt och mycket läggs på diakonerna själva och påverkas av församlingarnas intresse (Lundström, 2014:83-90).

3.6 Studiens positionering till tidigare forskning

Forskning om implementering fokuserar främst på de faktorer som påverkar förutsättningar och utmaningar för implementering av mänskliga rättigheter inom stater och offentlig förvaltning. Förståelse för dessa faktorer är även relevanta i relation till hur organisationer implementerar mänskliga rättigheter, men det är ännu ett outforskat område vilket motiverar studiens forskningsområde. Svenska kyrkans struktur liknar svensk offentlig förvaltning, men det saknas forskning om hur organisationen arbetar med och implementerar mänskliga rättigheter. Som visat ovan finns en diskrepans mellan de olika nivåerna i Svenska kyrkan vilket motiverar valet av att undersöka både nationell nivå och församlingsnivå för att se om detta även gör sig synligt i relation till arbetet med mänskliga rättigheter.

4 Teoretisk ansats

I detta avsnitt presenteras studiens teoretiska ansats bestående av teorier och begrepp från implementeringsteori och rättighetsbaserat arbete. Avsnittet avslutas med att beskriva studiens teoretiska och konceptuella ramverk.

4.1 Implementeringsteori

En första utgångspunkt för implementeringsteori är att den söker säga något om förhållandet mellan beslutsfattaren och verkställaren, hädanefter kallad implementeraren (Sannerstedt, 2008:21-25). Tre vanliga perspektiv för att analysera detta förhållande är: det traditionella toppstyrda perspektivet, gräsrotsbyråkrater och nätverksperspektivet. En annan aspekt av implementering ges utifrån Lundquists (1987) teori, som riktar fokus mot faktorer som påverkar implementerarens förutsättningar att implementera ett beslut. Tillsammans utgör de fyra perspektiven grunden för uppsatsens teoretiska ramverk och används för att fördjupa förståelsen för vilka förutsättningar och utmaningar Svenska kyrkan möter vad gäller styrning och implementering av mänskliga rättigheter inom trossamfundet. Perspektiven presenteras nedan efter en kort introduktion till implementeringsteorins ursprung.

Startskottet för implementeringsforskning som den används idag anses av många vara Pressman & Wildavskys (1973) klassiker *Implementation - how great expectations in Washington are dashed in Oakland; or, why it's amazing that federal programs work at all...* I den inflytelserika klassikern lämnar Pressman & Wildavsky den tidigare fåran där implementeringsforskning främst fokuserade på formell organisering och regeltillämpning till att istället rikta uppmärksamheten åt varför implementeringsprogram så ofta misslyckas, trots de mest gynnsamma förhållandena (Palumbo & Calista, 1990). Detta implementeringens dilemma, kallas ofta för implementeringsproblemet eller implementeringsgapet och åsyftar just att det ofta "under processens gång uppstår en skillnad mellan beslutad och implementerad policy" (Hertting, 2014:185).

Ett villkor för en effektiv implementering är således att det finns en tydlighet i mål och medel eftersom det annars kan leda till missförstånd när beslut ska omsättas i praktik (Hertting, 2014:192). En framgångsrik implementering påverkas även av antalet länkar i styrkedjan, en problematik som gör sig synlig i Sverige vars styrning påverkas av många instanser och långa autonoma styrningskedjor från regering till kommun etc. (ibid: 194-196).

Förståelsen för implementering och implementeringens utmaningar har ökat sedan Pressman & Wildavsky och har bland annat utvecklats i nedanstående perspektiv.

4.1.1 Det traditionella perspektivet

Det traditionella styrningsperspektivet utgår från ett klassiskt *top-down-perspektiv* där politiska beslut styrs centralt från toppen av en organisation i en tämligen hierarkisk styrningskedja. Beslutsfattaren är den som fattar beslut och förväntar sig sedan att implementeraren ska genomföra detta beslut. I övrigt anses inte beslutsfattaren ha särskild stor makt i implementeringsprocessen. Skulle implementeringen misslyckas tillsätts nya direktiv från beslutsfattaren för att göra en ny ansats till implementering. Inom det traditionella perspektivet läggs fokus främst på själva beslutet, och forskningen inom området behandlar frågor som hur beslutet implementeras och vilka avsikter beslutsfattarens har (Sannerstedt, 2008:21-25).

4.1.2 Gräsrotsbyråkrater

Kritiker menar att offentlig beslutsfattning inte endast kan förstås utifrån det ovan nämnda *top-down-perspektivet*. De menar att dagens samhällsproblem är allt för komplexa för att styrning och kontroll av implementeringsprocessen endast ska förstås centralt. För ökad förståelse krävs istället ett *bottom-up-perspektiv* som riktar större fokus på implementeraren eftersom det är implementeraren som de facto möter medborgarna som berörs av beslutet (Palumbo & Calista, 1990:xii; Hertting, 2014:189-190).

En framstående teori inom detta fält är Lipskys (1980) teori om gräströtsbyråkrater, *street-level bureaucrats*. Gräströtsbyråkrater är de tjänstepersoner som arbetar närmast de människor som berörs av de politiska besluten. Exempel på dessa yrkesgrupper är sjukvårds- och skolpersonal. Enligt Lipsky är det gräströtsbyråkraten som är den egentliga beslutsfattaren eftersom den i sitt arbete formar beslutet inom sitt område. Då gräströtsbyråkraten i sin profession ständigt behöver förhålla sig till otillräckliga resurser eller nödvändiga prioriteringar är implementeraren genom tillämpning och tolkning med och påverkar både verksamhetens innehåll och utfallet av beslutet. Ju vagare mål desto mer står individen på egna ben i genomförandet av implementeringen. Lipsky menar därför att gräströtsbyråkraten har mer makt att påverka implementeringens resultat än vad policyns utformning har.

Beslutsfattarna kan indirekt påverka styrningen genom att ge förutsättningar som exempelvis resurser, men kan inte i detaljstyra den verkställandes dagliga arbete (Sannerstedt, 2008:22-23; Winter, 1990:31-32; Hertting, 2014:200-201). Inom detta perspektiv läggs forskningens betoning istället på ”den faktiskt bedrivna verksamheten” (Sannerstedt, 2008:24-25).

4.1.3 Nätverksperspektivet

Ett tredje perspektiv som används inom implementeringsteorin kallas nätverksperspektivet. Det skiljer sig från de två ovanstående perspektiven genom att makten för besluten inte centraliseras till en part, antingen beslutsfattaren eller implementeraren. Istället samspelar en rad av aktörer kring besluten. Aktörerna i dessa nätverk behöver, till skillnad från ovanstående perspektiv, inte heller endast vara tjänstemän eller politiker på statlig eller kommunal nivå, utan kan exempelvis vara företrädare från organisationer eller privat sektor. Nätverksperspektivet förutsätter att aktörerna både förhandlar, löser konflikter och problem tillsammans vilket påverkar beslut och implementering (Sannerstedt, 2008:23-24).

4.1.4 Att förstå, att kunna och att vilja

En teori som många som är intresserade av implementeringsprocesser använder sig av är Lennart Lundquists (1987) *The simplified actor model*. Teorin sätter fokus på implementerarens roll i (policy-)implementering och på hur implementeringen påverkas av både aktören och strukturen. Modellen sätter upp tre kriterier som påverkar implementerarens handlingsutrymme och som behöver vara uppfyllda för att implementeringen av ett beslut ska anses lyckat: *att förstå, att kunna* och *att vilja* (Lundquist, 1987:42-43). Kriterierna kommer vara utgångspunkt i denna uppsats teoretiska ramverk.

4.1.4.1 Att förstå

Det första kriteriet är att implementeraren ska *förstå* det bakomliggande beslutet och beslutets intentioner. För att implementeringen ska genomföras utifrån det beslutsfattarna har ämnat, behöver därför beslutsfattarna under beslutets utförande vara tydliga med mål och med vad som förväntas av genomförandet (Lundquist, 1992:78). Förståelsen påverkas även av en rad andra faktorer exempelvis organisationsstruktur, den styrande ledningen och yttre aktörer (Lundquist, 1987:43).

4.1.4.2 *Att kunna*

Nästa kriterium berör andra faktorer som påverkar implementerarens *möjlighet* att implementera beslutet. Här lyfts den kapacitet och de resurser som implementeraren har till förfogande för att genomföra beslutet. Det kan exempelvis vara kunskap, inflytande, tid, pengar eller personal (Lundquist, 1992:78; Sannerstedt, 2008:29).

4.1.4.3 *Att vilja*

En ytterligare faktor som starkt påverkar utfallet av beslut eller implementering är implementerarens *vilja* att verkställa beslutet. Viljan påverkas bland annat av implementerarens motivation, prioriteringar, mål och värden (Lundquist, 1992:78).

Sammanfattningsvis innebär Lundquists aktör-strukturmodell således att implementering kommer uppfyllas i enlighet med bakomliggande beslut förutsatt att implementeraren förstår beslutet, förfogar över tillräckliga resurser, samt har en vilja att verkställa beslutet (Sannerstedt, 2008:29).

4.1.4.4 *Teorins relation till Svenska kyrkan*

Ursprungligen är Lundquists modell formulerad utifrån styrning av offentlig förvaltning. Valet av teorin motiveras utifrån det faktum att Svenska kyrkans organisationsstruktur i mångt och mycket liknar den svenska offentliga förvaltningen eftersom Svenska kyrkan innan separationen från den svenska staten var en statlig myndighet vars församlingar hade kommunal status (Svenska kyrkan, 2020c). Teorin anses därför relevant och användbar att applicera i analys av Svenska kyrkans implementering av mänskliga rättigheter.

4.2 Rättighetsbaserat arbete

För att ytterligare fördjupa analysen kring Svenska kyrkans förutsättningar och utmaningar att implementera mänskliga rättigheter används teorier kring rättighetsbaserat arbete (RBA). Begreppen *rights-framed approach* och *rights-referenced approach*¹ lyfts in för att bredda förståelsen för begreppet RBA och utmaningarna med att implementera ett sådant förhållningssätt inom en trosbaserad organisation.

Rättighetsbaserat arbete har sedan mitten av 1990-talet kommit att bli det huvudsakliga förhållningssättet för att implementera mänskliga rättigheter inom den internationella utvecklingssektorn. Förhållningssättet är främst kopplat till NGO:er i denna sektor men har under de senaste åren anammats av en rad olika aktörer (Miller, 2019). Ibland görs en särskilnad mellan begreppen RBA och HRBA, *human rights-based approach* (Broberg & Sano, 2017).² Fortsättningsvis i den här uppsatsen görs ingen åtskillnad av begreppen, utan termen RBA används i dess breda bemärkelse då det är den term som representanter för Svenska kyrkan själva använder sig av.

Rättighetsbaserat arbete kan ses både som ett förhållningssätt och ett metodologiskt ramverk för att systematiskt implementera mänskliga rättigheter. I RBA ligger fokus på att verksamheten grundas på de mänskliga rättigheterna som ett juridiskt ramverk, till skillnad från ett behovs- eller servicedrivet arbetssätt. Identifiering av vilka som har ansvar för rättigheterna är då centralt. Dessa brukar benämnas som skyldighetsbärare och är ofta stater. Samtidigt värderar RBA egenmakt högt och rättighetsbäraren ses som aktiv aktör i utkrävandet av sina rättigheter. Då RBA till stor del handlar om att påverka beslutsfattare och medborgare ses det ofta som ett relativt politiskt förhållningssätt (Broberg & Sano, 2017; Miller, 2019).

Ett rättighetsbaserat arbetssätt är inte ett enskilt förhållningssätt utan saknar en tydlig definition, men grundläggande komponenter för RBA är icke-diskriminering, deltagande, egenmakt, transparens och ansvarsutkrävande. Betoning brukar även ligga på omsorg för de mest marginaliserade (Miller, 2017; 2019). Givet att RBA saknar en tydlig definition har kritik riktats mot metoden eftersom det öppnar upp för en bred spännvidd och tolkning av begreppet. Kritiker menar därför att RBA kan anpassas utifrån organisationers egna intressen och därmed

¹ I brist på en etablerad svensk översättning av begreppen används de engelska termerna.

² Det finns diskussioner om huruvida HRBA är en synonym till RBA eller om det ska ses som ett separat men närliggande begrepp med olika utgångspunkter och innebörd än RBA (Broberg & Sano, 2017). I denna uppsats används termen RBA i bred bemärkelse så att även HRBA innefattas.

möjliggöra att RBA kan täcka in det mesta av en organisations arbete med mänskliga rättigheter, vilket gör innebörden av RBA diffust (Miller, 2017: 63).

Under de senaste åren har alternativa men likartade arbetssätt identifierats i organisationer där MR-praktik och MR-språk används av organisationer men som, enligt Miller, inte kan klassificeras inom begreppet rättighetsbaserat arbete. I det Miller kallar för *rights-framed approach* och *rights-referenced approach* används mänskliga rättigheter istället som verktyg för att driva en organisations övergripande policy, att jämföra med rättighetsbaserat arbete som är själva policyn (Miller, 2010; 2017; 2019). Begreppen är intressanta för denna studie eftersom de relaterar starkt till trosbaserade organisationer och därmed anses vara relevanta analysverktyg för Svenska kyrkans arbete med rättighetsbaserat arbete. Begreppen presenteras nedan, efter en kort presentation av rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer.

4.2.1 Rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer

Det finns idag få studier kring religion eller trosbaserade organisationer och rättighetsbaserat arbete. Då religion ofta har lämnats utanför analyserna av rättighetsbaserat arbete menar Tomalin (2006) att det finns en avsaknad av kunskap om religioners och kulturella förståelser för mänskliga rättigheter i det rättighetsbaserade arbetet. Tomalin menar därför att det är av relevans att i högre grad inkludera sådana perspektiv i det rättighetsbaserade arbetet, för att se hur ett förhållningssätt som tar religiösa identiteter och värden i beaktning också kan främja värden som mänskliga rättigheter.

En annan forskare som har fokuserat på trosbaserade organisationer och RBA är Miller. I Millers forskning framkommer att vissa organisationer väljer att avfärda ett rättighetsbaserat arbetssätt utifrån politiska eller trosbaserad grundval, och att dessa organisationer istället har utvecklat nya alternativa sätt att arbeta med mänskliga rättigheter. Utifrån det analytiska verktyget rättighetsspråk, *rights talk*, fann Miller att det i de trosbaserade organisationer som studerades fanns ett värde-perspektiv som utmanar gränserna i det breda begreppet RBA och som visar på en plattform för alternativa engagemang för mänskliga rättigheter (Miller, 2017) vilka Miller kallar för *rights-framed* och *rights-referenced approach*.

4.2.1.1 *Rights-framed approach*

Till skillnad från rättighetsbaserat arbete där organisationer grundar sin organisation och policy på mänskliga rättigheter drivs en *rights-framed approach* (RFA) av en organisations ideologiska grundkoncept. Strategiska prioriteringar definieras således inte i termer av mänskliga rättigheter utan formuleras utifrån organisationens ideologi. I detta förhållningssätt blir rättigheter ett strategiskt verktyg för att uppnå organisationens policy, och är alltså inte själva policyn i sig självt (Miller, 2019). På så vis kan kyrkliga perspektiv ompaketeras i ett mer sekulärt språk vilket möjliggör för en organisation att nå ut till utomstående aktörer på ett gemensamt språk. Rättighetsspråket kan därmed användas i situationer där organisationer finner det särskilt strategiskt, och beroende på vem mottagaren är (Miller, 2017, 2019).

4.2.1.2 *Rights-referenced approach*

Rights-referenced approach (RRA) liknar ett *rights-framed approach* på så vis att en organisation inte grundar sig på mänskliga rättigheter, utan ifrån organisationens ideologiska kärna. Rättighetsspråk används även inom RRA som ett strategiskt verktyg som implementeras för att understödja en organisations vidare syfte. Skillnaden mellan RFA och RRA är att det i det senare perspektivet istället för att de trosbaserade idéerna och värdena ompaketeras i rättighetsspråk, ompaketeras de främst till alternativa ramar så som solidaritet och social rättvisa. Användningen av ett rättighetsspråk är således ännu tunnare än tidigare nämnda förhållningssätt. I väl valda situationer kan ett rättighetsspråk användas på ett mer instrumentellt och medvetet sätt, med hänvisning till mänskliga rättigheter, för att strategiskt stärka vissa kärnbudskap och argument för nyckelmottagare.

Som motivering för denna typ av förhållningssätt till en organisations arbete med mänskliga rättigheter nämnde några av Millers respondenter att RBA inte innebar ett tillräckligt starkt ställningstagande. Upplevelsen var följaktligen att den ideologiska eller trosbaserade värdegrunden gick längre, och tog starkare ställningstagande än vad mänskliga rättigheter gör. Någon uttryckte även att analyser utifrån trosbaserad lära eller socialrättvisa ansågs mer kraftfulla och lämpliga, och att mänskliga rättigheter inte upplevdes lika inspirerande för att få människor att agera. Alternativa ramverk som exempelvis social rättvisa eller solidaritet ansågs därför mer inspirerande (Miller, 2019).

4.2.1.2.1 Kristet rättighetsbaserat arbete

Aruguman (2014) hävdar att även om relationen mellan religiöst och sekulärt utvecklingsarbete, *'sacred–secular' approaches to development*, länge varit bristfällig, möjliggör ett rättighetsbaserat arbetssätt engagemang mellan sekulära och (kristna) trosbaserade utvecklingsaktörer eftersom båda typer av aktörer delar gemensamma värden och ideal som solidaritet med fattiga.³ Tvärtemot Millers *rights-referenced approach* driver Aruguman istället tesen att rättighetsbaserat arbete och dess fokus på solidaritet och social rättvisa skulle kunna vara det som möjliggör eller underlättar ett gemensamt engagemang för mänskliga rättigheter och därmed förenar sekulära och trosbaserade utvecklingsaktörer till social handling varpå RBA även skulle vara en relevant metod inom kristna trosbaserade organisationer.

4.3 Teoretiskt och konceptuellt ramverk

Uppsatsens huvudsakliga analysverktyg utgår ifrån Lundquists tre kriterier: förstå, kunna och vilja. Begreppen har varit en utgångspunkt i formulering av både intervjuguider och i kodning av det empiriska materialet. Begreppen är relevanta då de visar på de faktorer som kan påverka implementeringsprocessens utfall och används således för att kunna besvara frågeställningen om vilka förutsättningar och utmaningar som finns på de två studerade nivåerna i Svenska kyrkan för att implementera mänskliga rättigheter i organisationen.

Vidare handlar implementeringsteori i mångt och mycket om styrning och organisationsstruktur. Olika implementeringsteorier riktar fokus mot ansvarsfördelning och olika aktörers roller, och söker svara på vem som är beslutsfattare och vem som är implementerare. Tydliggörandet av aktörers roller är en viktig grund för att implementering ska lyckas. Som komplement till Lundquists kriterier för att en lyckad implementering ska ske, används därför det traditionella toppstyrda perspektivet och Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater för att fördjupa förståelsen för Svenska kyrkans organisationsstruktur och svara på frågan om hur arbetet med mänskliga rättigheter styrs i organisationen. Framför allt används teorin om gräsrotsbyråkrater i analys av församlingsnivån där en diskussion förs om huruvida diakoner (eller andra anställda) kan sägas vara gräsrotsbyråkrater. Diskussionerna om styrning bidrar

³ Aruguman (2014) använder begreppet HRBA. Se föregående fotnot.

även till vidare förståelse för vilka förutsättningar de olika nivåerna i Svenska kyrkan har att implementera mänskliga rättigheter.

Av det empiriska materialet framkom att Svenska kyrkan på nationell nivå satsar på att utveckla metoder och höja kunskap om rättighetsbaserat arbete inom Svenska kyrkan. En stor del av det empiriska materialet kretsar också kring relationen mellan de två språk och värdegrunder som möts i diskussioner om kristen tro och mänskliga rättigheter. För att fördjupa förståelsen mellan mänskliga rättigheter, rättighetsbaserat arbete och kristen värdegrund används Millers diskussioner om *rights-framed* och *rights-referenced approach* som analytiska begrepp. Begreppen bidrar till att öka förståelsen kring vilka förutsättningar och utmaningar som implementering av MR och RBA i Svenska kyrkan kan tänkas möta i och med att det är två likartade värdegrunder som möts. För att vidga diskussionen och visa på komplexiteten mellan RBA-begreppet och kristen värdegrund används Arugumans diskussioner om ett kristet rättighetsbaserat arbete som motpol till Miller.

5 Metod och material

I detta avsnitt beskrivs studiens empiriska material, genomförande samt databearbetning. Avsnittet avslutas med en källkritisk och en forskningsetisk diskussion samt lyfter frågor kring reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

5.1 Datainsamling

5.1.1 Kvalitativa intervjuer

Insamling av data har huvudsakligen genomförts genom kvalitativa intervjuer. Kvalitativa studier är gynnsamma när uppmärksamheten i studien vill riktas mot enskilda fall eller institutioner (Danermark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2003:281). Metoden bedömdes mest lämpad i denna studie eftersom den är användbar inom forskningsfält där det sedan tidigare inte finns så stor kunskap om ämnet. Då kvalitativa studier, till skillnad från kvantitativa studier, söker svara på hur något gestaltar sig ansågs metoden även vara mest relevant för att kunna besvara studiens frågeställningar (McCracken, 1988:17; Kvale & Brinkmann, 2014:143).

Intervjuerna utfördes utifrån en semistrukturerad struktur. Det är en användbar metod eftersom semistrukturerade intervjuguider hjälper forskaren att täcka samma områden i alla intervjuer, samtidigt som semistrukturerade intervjuer, till skillnad från helt strukturerade intervjuer, möjliggör för uppföljning av informanternas svar för att kunna erhålla en fördjupad förståelse och förtydligande i de svar som framkommer (McCracken, 1988:24-25; Kvale & Brinkmann, 2014:177). En nackdel med en mer öppen intervjustruktur är att det är tidskrävande och medför ett stort material där inte allt är relevant för studien. Fördelen är att den också bidrar till en större helhet och förståelse framför allt som i denna studie där det inte finns tidigare forskning att utgå ifrån.

5.1.1.1 Urval av intervjupersoner

5.1.1.1.1 Nationell nivå

Urvalet av intervjupersoner på nationell nivå genomfördes utifrån ett så kallat snöbollsurval. Genom kontakt med personer inom Svenska kyrkan fick jag förslag på fler relevanta personer att intervjua. Denna urvalsmetod var fördelaktig givet svårigheten finna information om vilka personer som arbetar med mänskliga rättigheter inom Svenska kyrkan. En kritik mot snöbollsurval är risken att nå en väldigt begränsad population (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson

& Wägnerud, 2012:258), metoden är dock vanligt förekommande vid informantintervjuer. Givet att informanterna har insikt om hur arbetet med mänskliga rättigheter bedrivs på nationell nivå och intervjuas i egenskap av sin centrala roll i organisationen bedöms denna risk inte påverka resultatet i negativ bemärkelse (ibid).

Informanterna består av två enhetschefer, en gruppleddare, en handläggare samt två stiftssamordnare.

5.1.1.1.2 Församlingsnivå

Urvalet av intervjupersoner och församlingar gjordes strategiskt. Strategiska urval anses ibland vara problematiska utifrån att det finns en risk för att representationen vinklas samt en svårighet att generalisera resultatet, till skillnad från om urvalet görs slumpmässigt (Esaiasson et al, 2012:168). Då det finns relativt få studier kring implementering inom civilsamhället och i synnerhet i Svenska kyrkan, bedöms denna urvalsmetod vara mest lämpad för att besvara studiens forskningsfrågor.

Som avgränsning valdes församlingar från de två kontrakt som ligger i Göteborgs stad, närmare bestämt Göteborgs norra och södra kontrakt (Svenska kyrkan, 2020b). För att få en geografisk och socio-ekonomisk spridning av församlingar valdes fyra församlingar från Göteborgs norra kontrakt och fyra församlingar från Göteborgs södra kontrakt ut. Urvalet baserades delvis utifrån rapporten *Särskilt utsatta områden i Göteborg* av Göteborgs stad (Göteborgs stad & Polisen, 2017).

Från varje utvald församling kontaktades sedan en diakon. I de fall där jag inte fick något svar, skickades ett andra mejl. Efter detta kontaktades en annan diakon från samma församling. I något fall avböjdes förfrågan på grund av att personen endast hade varit anställd en kort tid och inte ansåg sig kunna representera församlingen i dessa frågor. I ett annat fall svarade personen att den inte ansåg sig vara tillräckligt insatt i mänskliga rättigheter för att kunna uttala sig. En diakon som från början hade tackat ja till att intervjuas fick tyvärr avböja intervjun på grund av ändrade arbetsuppgifter beroende på vårens Coronapandemi. Av åtta möjliga intervjuades i slutändan därför sex stycken diakoner från olika församlingar eller distrikt i Göteborg.

Fastän alla intervjuade diakoner gav sin tillåtelse att nämna vilken församling de representerar har jag valt att inte namnge församlingarna. Detta val har tagits då det i utfallet av intervjuerna visade sig att resultatet inte var beroende av församlingarnas geografiska position utan snarare

påverkades av andra faktorer som kunskap och prioriteringar. Anonymitetsprincipen anses därför väga tyngre varpå studerade församlingar inte namnges.

Intervjupersoner ses främst som informanter (Kvale & Brinkmann, 2014:129) eftersom de har valts ut för att representera en församling eller arbetsgrupp och där främsta fokus inte är individens egna upplevelser utan hur organisationen som sådan arbetar med eller implementerar mänskliga rättigheter. Att valet i församlingarna föll på diakoner motiveras utifrån att det är diakonerna som främst arbetar med sociala frågor och utsatthet och därför antas ha kunskaper om hur arbetet med mänskliga rättigheter bedrivs. Andra relevanta personer att intervjua som hade bidragit till ökad förståelse för implementeringens förutsättningar och utmaningar hade varit andra anställda i församlingarna, i synnerhet kyrkoherdar givet deras ledande position, samt förtroendevalda i församlings- eller kyrkoråd. Dessa grupper har valts bort givet uppsatsens ringa storlek men bedöms vara av intresse vid fortsatta studier av ämnet.

5.1.2 Genomförande

Datainsamlingen pågick under mars och april våren 2020. Först skickades en intervjuförfrågan ut via mejl. Närmare intervjudatumet kontaktades personerna igen med ytterligare information om intervjun samt om forskningsetik. Informanterna fick även förfrågan om tillåtelse att spela in intervjun för att underlätta under databearbetningsprocessen. I början av intervjun nämndes denna information ännu en gång vilket har beskrivits mer detaljerat under avsnittet forskningsetisk diskussion.

Intervjuguiden utformades utifrån studiens frågeställningar där frågor sorterades in under rubrikerna: inledande frågor, mänskliga rättigheter på nationell nivå, alternativt församlingens arbete med mänskliga rättigheter, rättighetsbaserat arbete, utmaningar och hinder samt etisk och teologisk reflektion. Intervjufrågorna utformades främst utifrån Lundquists kriterium för implementering: förstå, kunna och vilja, men också ifrån andra för studien relevanta frågor, exempelvis specifika frågor om metodgruppen för rättighetsbaserat arbete och det stiftsöverskridande programmet *Social hållbarhet- tillit och demokrati*.

Intervjuerna var tänka att genomföras på plats hos informanterna. På grund av rådande omständigheter var det inte möjligt och informanterna fick förfrågan att istället genomföra intervjuerna via den digitala plattformen Zoom. Det finns för närvarande relativt lite forskning om datainsamling via Zoom och liknande digitala tjänster för videosamtal. Några fördelar med

denna intervjuform som framkommer av Archibald, Ambagtsheer, Lawless & Caseys (2019) forskning är att det, till skillnad från telefonintervjuer, går att se varandra, vilket enklare skapar ett förtroende och en relation mellan intervjuaren och den intervjuade vilket kan underlätta samtalet. Några svårigheter som lyfts och som även uppstod under datainsamlingsfasen för denna uppsats är dålig internetanslutning eller problem med mikrofon, kamera eller ljudkvalité, vilket kan leda till en frustration och stress hos båda parter innan och under intervjun (ibid). En annan problematik med Zoom är att det krävs en viss teknisk kompetens. Då detta potentiellt skulle stå i vägen för några av intervjuerna genomfördes ett fåtal av intervjuer istället via telefon då informanterna inte ansåg sig behärska denna kompetens. Vid ett av intervjutillfällena fungerade inte heller informantens teknik och uppkoppling varpå vi snabbt ställde om intervjun till ett telefonsamtal. Det har sina nackdelar då det är svårt att skapa samma relation till informanten, men minskade å andra sidan den upplevda tekniska stressen vilket i dessa fall var fördelaktigt för datainsamlingen. Telefonintervju kan även ha positiva effekter då informanten kan bli mer anonym och på så vis kan öppna upp svaren än mer.

Även om intervjuerna spelades in togs anteckningar under tiden som en säkerhet ifall inspelningen inte skulle fungera. Det visade sig fördelaktigt då det i efterhand visade sig att en av intervjuerna inte hade blivit inspelade. När detta uppdagades kontaktades informanten med en förfrågan om återkoppling på några av frågorna. Informanten hade dock inte tid att svara vilket är förståeligt men dessvärre innebär att informationen från denna intervju blev mer fragmentarisk än de andra. Inga citat används heller från denna intervju. Då informanten var en del av metodgruppen för RBA på nationell nivå och flera intervjuer genomfördes med personer med insyn i gruppens arbete bedöms ändå svaren i kombination med anteckningar ha täckts in.

5.1.3 Transkribering

Efter genomförandet av intervjuerna transkriberades dem. Eftersom intervjuerna genomfördes under några veckors tid kunde intervjuerna i de flesta fall transkriberas i närtid från intervjutillfället med intervjuerna i gott minne. Att intervjuerna spelades in möjliggjorde att jag kunde koncentrera mig på samtalet och fånga upp relevanta aspekter under intervjun. En ytterligare fördel med transkribering är att den empiriska datan blir mer korrekt återgiven samt att transkribering underlättar vid databearbetning och kodning vilket stärker trovärdigheten i analysen (Kvale & Brinkmann, 2014:218).

Med insikten om att forskarens tolkning påverkar transkriberingsprocessen transkriberades intervjuerna med stor noggrannhet för att uppnå god reliabilitet och validitet (ibid:225-226). I en del transkriberingar skrivs även pauser och dylikt ut. Eftersom den här uppsatsen lägger fokus på det manifesta innehållet i det empiriska materialet har detta inte skrivits ut i transkriberingen (ibid:221).

5.2 Dataanalysmetod

5.2.1 Kvalitativ innehållsanalys

Bearbetning av det empiriska materialet har genomförts utifrån en kvalitativ innehållsanalys. Analysmetoden valdes i egenskap av att den möjliggör att ett stort material bryts ner och avgränsas till en mer hanterbar storlek samt att den söker förklara och beskriva det manifesta innehållet i materialet (Bergström & Boréus, 2012:87).

Vid kvalitativa dataanalyser används ofta kodning och kategorisering för att först kunna summera textens innehåll och sedan kunna hitta mönster och dra slutsatser. Ett kodschema kan antingen göras med en induktiv eller en deduktiv ansats, vilket innebär att koder antingen skapas efterhand som texten genomläses eller är förutbestämda från början (Miles & Huberman, 1994:56,269). Enligt Miles & Huberman (1994:65) kan en startlista av koder vara fördelaktigt för att påskynda analysprocessen.

I denna studie genomfördes kodningen både med en induktiv och en deduktiv ansats på så vis att kodningen utgick ifrån en startlista av koder kopplade till studiens frågeställningar och Lundquists implementeringsteori. Först gjordes en grovkodning av alla intervjuer för att redan då försöka se mönster i de olika meningsenheterna. Vissa av grundkoderna ändrades för att grupperas med andra liknande koder. Antalet koder växte sedan utifrån vad som framkom i materialet. Kodningen genomfördes bland annat genom *sub-coding* (Miles, Huberman & Saldaña, 2014:80). I denna typ av kodning beläggs den första koden med en andra kod för att kunna vara mer specifik, vad som kallas för *second order tag*. Ett exempel på detta är den ursprungliga koden resurser som sedan kom att utvecklas till resurser-tid, resurser-ekonomi, etc. Genom denna typ av kodning kunde även kategorier skapas löpande under kodningsprocessen på ett relevant sätt. Kategorierna och koderna sammanställdes sedan i två dokument, ett för nationell nivå och ett för församlingsnivå, för att få en överblick och lättare kunna besvara studiens frågeställningar.

5.2.2 Problematisering av vald analysmetod

Kvalitativ innehållsanalys valdes framför en kvantitativ eftersom studien är intresserad av den kvalitativa datan och inte ämnar undersöka frekvens av ord (Bergström & Boréus, 2012:80). De nackdelar som finns med vald analysmetod är att den är tidskrävande och hanterar en stor mängd data. Risken finns även att komplexiteten i det empiriska materialet försvinner när innehållet reduceras till specifika koder som gör att andra utesluts (Kvale & Brinkmann, 2014:243) eller att en för strikt kodning minskar textens eget utrymme att tala (Bergström & Boréus, 2012:80). Genom att koder har skapats både induktivt och deduktivt i kombination med omkodning bedöms denna risk minska. En fördel med vald analysmetod är att den möjliggör ett större helhetsperspektiv samt är behändig vid utforskning av nya forskningsfält (Bergström & Boréus, 2014:10) vilket motiverar metodvalet.

Vid en kvalitativ innehållsanalys, ställs även hårda krav på forskaren eftersom den hermeneutiska utgångspunkten gör att forskarens förförståelse påverkar tolkningen av texterna och resultatet (ibid.) Vid utformning av kodscheman har därför stor noggrannhet vidtagits för upprätthålla ett systematiskt tillvägagångssätt och därmed stärka studiens reliabilitet och validitet.

5.3 Källkritisk diskussion

Fyra källkritiska principer som ofta används vid en källkritisk granskning är: äkthet, oberoende, tendens och samtidighet (Thurén, 2013). Kriteriet om samtidighet bedöms uppfyllt då informanterna har intervjuats om hur arbetet med mänskliga rättigheter ser ut idag. Någon större beaktning kring huruvida personen kommer ihåg rätt behöver således inte tas i någon högre grad.

Frågan om äkthet är svårbedömd i en intervjusituation men givet att informanterna representerar ett välkänt trossamfund och inte bör vilja skada dess rykte och trovärdighet bedöms risken för låg. Vidare är de intervjuade informanterna primärkällor med god insyn i organisationen och sin arbetsplats och bedöms inneha värdefull information för att besvara studiens frågeställningar. Frågan om äkthet och oberoende källor kan eventuellt ifrågasättas givet det faktum att alla informanterna är en del av Svenska kyrkan. På ett sätt kan det sägas stärkas utifrån att intervjuer har genomförts med flera representanter på olika nivåer i Svenska kyrkan. Då informanterna på församlingsnivå arbetar i olika församlingar kan det dock fortfarande anses problematiskt då endast en person representerar en hel församling. För att

stärka trovärdigheten hade det varit möjligt att intervjua fler personer från samma församling med olika yrkesroller, exempelvis kyrkoherdar eller församlingsråd. Då studien önskar få en geografisk och socio-ekonomisk spridning gjordes en bedömning utifrån begränsad tid och resurser att en representant från varje församling skulle räcka.

Vid informantintervjuer kan tendensen i det som sägs vara svårbedömd eftersom en oftast bara intervjuar en central informant (Esaiasson et al, 2012:286). Vad gäller tendens är alla informanter anställda av Svenska kyrkan. Tendens är således oundvikligt. Det finns därför en möjlighet att informanterna utesluter eller försöker framställa sig i bättre dager än vad som egentligen stämmer för att inte skada Svenska kyrkans rykte. Det är dock inget som har upplevts vid intervjuerna och utan informanterna och deras specifika insikt i Svenska kyrkan hade inte studien kunnat genomföras varpå det överväger denna risk.

5.4 Forskningsetisk diskussion

För att uppnå god forskningssed har principer från Vetenskapsrådet (2017) och Kvale & Brinkman (2014) använts för att under processens gång reflektera över etiska frågor. En viktig forskningsetisk princip är informerat samtycke (Vetenskapsrådet, 2017:13; Kvale & Brinkmann, 2014:107,170-171). För att uppnå detta krav informerades informanten både i förväg och vid intervjuens början om studiens syfte. Vid intervjun informerades även om att informantens deltagande är frivilligt och att informanten när som helst kan välja att avbryta intervjun eller avböja att svara på frågor. Informanten gavs även möjlighet att ställa frågor både före och efter intervjun. För att underlätta resultatskrivningen i studien spelades intervjuerna in, informanten fick i förväg frågan om de gav sin tillåtelse till det, vilket tilläts av alla.

En annan viktig forskningsetisk princip är konfidentialitet (Kvale & Brinkman, 2014:323). Givet informanternas centrala roller i Svenska kyrkan uppgavs från början att full anonymitet inte kan garanteras då det är relativt få som arbetar med mänskliga rättigheter på nationell nivå och de flesta församlingar inte har så många diakoner anställda, vilket skulle kunna avslöja informantens identitet även om informanternas namn har valts att utelämnas i resultatet. Detta godkändes av alla informanter. Fastän alla diakoner gav sin tillåtelse att nämna vilken församling de är anställda i, bedömdes i slutändan att inte namnge dem. Valet skulle kunna problematiseras utifrån att det blir svårare att upprepa studien och att studiens reliabilitet och validitet skulle kunna ifrågasättas (ibid:109). I detta fall bedöms anonymitetsprincipen väga

tyngre än vad namngivandet av församlingarna anses bidra med, varpå de har valts att inte namnges.

För att uppnå nyttjandekravet informerades informanterna i samband med intervjuerna att materialet från intervjuerna endast kommer att användas i forskningssyfte för denna studie och sedan raderas efter examinering av uppsatsen. Insamlat material har hållits sparat oåtkomligt för obehöriga. Efter intervjuerna gavs informanterna möjlighet att läsa igenom en utskrift av citaten för att kunna förtydliga eventuella missförstånd (ibid:107,110). Mindre språkliga och grammatiska justeringar har även gjorts för att förtydliga innebörden av citaten i uppsatsens resultatdel. Citaten redovisas i resultatet utifrån IN1, informant nationell nivå, och IF1, informant församlingsnivå.

5.4.1 Forskarens förförståelse

Utöver redan nämnda forskningsetiska principer är det också relevant att föra en diskussion om forskarens roll (ibid:111). Forskarens kunskap och erfarenhet av det undersökta området kan minska risken för etiska dilemman. I detta avseende kan min egen kännedom som ideell och anställd medarbetare i Svenska kyrkan anses vara fördelaktig. Samma kännedom om trossamfundet skulle dock kunna innebära att jag som forskare tolkar resultatet utifrån tidigare förförståelser (ibid:111). Min bedömning är att denna förförståelse för Svenska kyrkan och dess organisation snarare har hjälpt mig att skapa ett förtroende hos informanterna vilket anses gynna studiens resultat.

5.4.2 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet och validitet berör kvalitén i studien. Inom kvalitativ forskning är det av stor vikt att detta diskuteras kontinuerligt under arbetsprocessens gång. Frågor rörande studiens reliabilitet och validitet har behandlats löpande ovan men återges kortfattat nedan.

Reliabilitet åsyftar tillförlitligheten i studiens resultat och möjligheten för andra att reproducera resultatet (Kvale & Brinkman, 2014:295). Som tidigare nämnt finns en medvetenhet om att forskarens tolkning påverkar processen och resultatet. För att uppnå god reliabilitet har därför exempelvis transkribering och kodscheman utförts med stor noggrannhet för att tillförsäkra ett systematiskt tillvägagångssätt. Vad gäller intervjuerna stärks reliabiliteten även av

medvetenheten om att inte använda ledande frågor, samt att möjliggöra för informanterna att utveckla och följa upp sina svar.

Validitet handlar istället om att studien undersöker det den utgör sig att undersöka. Det handlar alltså om studiens giltighet och trovärdighet. Under studiens gång innebär det att kontrollera, ifrågasätta och teoretisera resultatet mot studiens syfte och frågeställningar. I arbetet för att uppnå en god validitet bestämdes därför analysmetod från början vilket gjorde att studiens frågeställningar, intervjuguide, intervju och transkribering utformades med detta i åtanke (ibid:296,230).

Studien bedöms ha en hög grad av generaliserbarhet. Det underbyggs av det faktum att även om urvalet är begränsat, vilket påverkar graden av generaliserbarhet, så framkommer det en samsyn bland de intervjuade informanterna både på nationell- och församlingsnivå. Då det finns en spridning bland informanterna på olika avdelningar och församlingar omfattas en tillräckligt stor bredd för att bedöma att resultatet inte endast är unikt för de intervjuade individerna och sammanhangen utan att det också kan återspeglas i andra delar av Svenska kyrkan. För att öka generaliserbarheten ytterligare skulle flera studier behövas med en större geografisk spridning, men även utökat till andra yrkesgrupper och förtroendevalda inom Svenska kyrkan.

6 Resultat & Analys

I detta avsnitt presenteras studiens resultat och analys utifrån tre identifierade teman: Svenska kyrkans arbete med mänskliga rättigheter idag, styrning och mandat samt värdegrund och språk. Resultat och analys presenteras parallellt utifrån ovannämnda teman och stärks med hjälp av citat från intervjuerna.

6.1 Svenska kyrkans arbete med mänskliga rättigheter idag

Det första temat om hur Svenska kyrkan arbetar med mänskliga rättigheter på nationell- och församlingsnivå sätter grunden för förståelse av studiens fortsatta analysdiskussion. På nationell nivå framkommer det att Svenska kyrkan fokuserar sina insatser i olika program för att öka arbetet med och kunskapen om mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete i trossamfundet. Det framkommer på församlingsnivå att det sällan pratas i termer av mänskliga rättigheter i arbetet, men att många av de diakonala insatserna anses relatera till mänskliga rättigheter, inte minst den politiska diakonin.

6.1.1 Kyrkokansliet: samordning och kunskapshöjande insatser

Trots att mänskliga rättigheter ska genomsyra Svenska kyrkans verksamhet står lite att finna på hemsidan om hur det arbetet sker mer konkret. I intervjuerna med representanter från nationell nivå framkommer att det pågår ett ganska stort arbete med mänskliga rättigheter på Kyrkokansliet, även om det ännu inte är särskilt kommunicerat utåt. På Kyrkokansliet finns exempelvis handläggare för specifika rättighetsfrågor, däribland barn, funktionsvariation, kön, jämställdhet, sexuell läggning och könsidentitet, sexuella trakasserier, asyl, migration, etnicitet, urfolk och minoritetsspråk, samt teckenspråk. Där finns även forskare som har MR-relaterade forskningsområden.

Av intervjuerna framkom dessutom att Svenska kyrkan på nationell nivå under de senaste 1-1,5 åren har genomfört en omorganisering för att samordna arbetet med mänskliga rättigheter och utveckla arbetet kring rättighetsbaserat arbete. Det innebär att flera enheter på Kyrkokansliet som tidigare berört MR-frågor på olika sätt nu slagits samman. Samordningens syfte är att frångå ett tidigare stuprörstänk där olika rättighetsfrågor har behandlats separat, till förmån för ett mer intersektionellt perspektiv. Genom detta är förhoppningen att få en större

helhet där den gemensamma kunskapen från handläggare för specifika rättighetsfrågor och forskare inom närliggande områden samlas på samma avdelning, vilket beskrivs i följande citat:

[Samordningen innebar att] forskare som har forskat på områden som angränsar både till diskrimineringsgrunder, mänskliga rättigheter, etik, eller specifikt till children studies [...] HBTQ [...], då kunde samarbeta, eller var tanken i alla fall, att det öppnade upp för samarbeten mellan forskare som har en typ av kunskap och experterna, handläggarna som har en annan typ av kunskap (IN4).

Beslutet om och genomförandet av denna samordningsprocess ger uttryck för att mänskliga rättigheter är ett prioriterat område på Svenska kyrkans kyrkokansli. Det finns alltså en *vilja* att mänskliga rättigheter ska genomsyra trossamfundets verksamhet, en av de faktorer som Lundquist (1987) lyfter fram som viktiga faktorer för en lyckad implementering. Ytterligare en viktig faktor är att ha tillräcklig kapacitet för att *kunna* implementera någonting. Genom att se behovet av ett intersektionellt perspektiv och tydligare samordning av nuvarande kunskap om mänskliga rättigheter underlättar denna samordningsprocess således förutsättningen för implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan.

6.1.1.1 *Enhetsövergripande program*

Som en del av samordningsprocessen har Svenska kyrkan nyligen startat *Inkludering och mångfald*, ett enhetsövergripande program, vilket har mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete som sitt huvuduppdrag. I programmet samlas alla rättighetsfrågor. Stort fokus läggs på rättighetsbaserat arbete samt att utveckla ett strategiskt arbete med mänskliga rättigheter för Svenska kyrkan. Inom programmet finns bland annat en grupp med uppgift att utveckla metoder för rättighetsbaserade arbetssätt. Tanken är att det rättighetsbaserade arbetssättet ska implementeras både inom Kyrkokansliet och ut i kyrkans olika delar.

Viljan att implementera mänskliga rättigheter på nationell nivå gestaltar sig här i att Svenska kyrkan satsar på strategiskt arbete och utveckling av metoder för rättighetsbaserat arbete. Det möjliggör att mänskliga rättigheter *kan* implementeras i trossamfundet eftersom det höjer kunskapen om och förståelsen för mänskliga rättigheter. *Viljan* gestaltar sig även i valet att tillsätta ett program med fokus på mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete, eftersom ett program i Svenska kyrkan innebär en större, mer långsiktig satsning och visar på att programmets område är prioriterat. Det innebär att insatsen får tyngd inom organisationen:

[O]ch på nationell nivå är det oftast så att man jobbar i ett program. Då gör man det på riktigt, inte bara i ett projekt. För i ett program då sätter man ner foten och visar att det här är så viktigt och man gör liksom mål för arbetet och arbetssätten (IN3).

6.1.1.2 Rättighetsportal

Som del av samordningsprocessen har även en inventering gjorts över vilket material och vilka metoder relaterade till mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete som redan används inom Svenska kyrkan och vad som behöver uppdateras eller utvecklas. I inventeringen identifierades att det finns relativt mycket material om mänskliga rättigheter, men att materialet ligger utspritt på olika ställen i organisationen. Det gör det svårnavigerat för den som är intresserad av att veta hur Svenska kyrkan arbetar med dessa frågor. För att underlätta och tydliggöra hur Svenska kyrkan arbetar med mänskliga rättigheter håller avdelningen på att ta fram en webbaserad rättighetsportal vars syfte är att samla allt material och alla metoder som relaterar till mänskliga rättigheter. I nuläget finns cirka fem RBA-metoder för olika prioriterade grupper, däribland Barnkonsekvensanalysen och HBTQ-certifieringen Regnbågsnyckeln vilka behandlas mer djupgående i senare avsnitt.

Portalens syfte är att visa både inåt och utåt att Svenska kyrkan faktiskt jobbar med mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete, bland annat för att skapa legitimitet genom att visa att Svenska kyrkan är en MR-aktör att räkna med. Portalen ska även fungera som en kunskapsbank för att stödja stift och församlingar att arbeta med mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete.

Målet med portalen är ju att det ska bli enklare för alla våra nivåer i Svenska kyrkan, att förstå vad ett rättighetsbaserat arbetssätt är och belysa det som vi faktiskt gör inom området, men också att kunna säga till stift och församlingar som vill arbeta rättighetsbaserat, gå in och titta här, här finns det (IN3).

En central aspekt som lyfts är förhoppningen att få ett tydligare fokus på rättighetsbaserat arbete och att det ska genomsyra hela organisationens verksamhet, varpå information och metoder för rättighetsbaserat arbete är avgörande. En av informanterna på nationell nivå uttrycker det såhär:

[Det är] vår avdelningschefs [...] vision att väldigt tydligt se till att det här är ett arbete som ska genomsyra allt vad vi gör, även inom ekumenik, lärande, undervisning. Och genom att lyfta ut och lägga det hos oss så var det ett sätt att ge förutsättningar för att inte bara kunna jobba in mot det diakonala, utan att sen ha en plattform och jobba ut mot andra områden. Och här är ju modellen väldigt mycket från det internationella arbetet, där man sen länge har ett väldigt tydligt fokus på rättighetsbaserat arbete (IN4).

En central faktor för att ett beslut ska *kunna* implementeras är enligt Lundquist (1987) att implementeraren har en *vilja* att verkställa beslutet. Vad gäller Svenska kyrkans arbete ger intervjuerna med anställda på Kyrkokansliet uttryck för att det finns en stark *vilja* nationellt att arbeta med mänskliga rättigheter och för att utveckling av det strategiska arbetet med mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete är prioriterade insatser. Det gestaltas i Kyrkokansliets beslut att genomföra de insatser som bedrivits senaste året: samordningsprocessen, det enhetsövergripande programmet och rättighetsportalen.

En gemensam nämnare för dessa insatser är att den nationella nivån har identifierat en kunskapsbrist och ett behov av att samordna och utveckla Svenska kyrkans resurser kring mänskliga rättigheter för att göra det mer lätt överskådligt vad Svenska kyrkans hållningspunkt är i dessa frågor. Det finns således en *vilja* att genom programmet och rättighetsportalen skapa en plattform för att *kunna* ge förutsättningar och tillhandahålla resurser som material och metoder för att öka förståelse och kunskap och därmed underlätta för församlingar och andra delar av Svenska kyrkan att *kunna* arbeta med och implementera mänskliga rättigheter.

6.1.2 Stiftsöverskridande program: Social hållbarhet – tillit och demokrati

Förutom arbetet på Kyrkokansliet pågår även ett stiftsöverskridande program vid namn *Social hållbarhet – tillit och demokrati*. Det är ett nationellt stiftssamarbete som verkar utanför Kyrkokansliet, vilket är ett nytt sätt arbeta på. Till skillnad från arbetet på Kyrkokansliet som behandlar specifika rättighetsfrågor, inriktar sig det stiftsöverskridande programmet på mänskliga rättigheter på ett mer övergripande plan och lägger sin betoning på värdegrundsfrågor. Med uppstartsår 2019 är programmet relativt nystartat, och riktar sig främst till församlingar, med syfte att öka kunskap om mänskliga rättigheter och demokrati. Programmet ska verka både reaktivt och proaktivt.

Programmet är en samordning av kunskap som redan finns, av utvecklandet av metoder samt av att öka kunskap när det behövs. Sammantaget handlar det om att öka kunskap om mänskliga rättigheter och demokrati samt att ge nycklar till att agera och inspirera till att agera i enlighet med det som kyrka. Och i det har vi då också skrivit fram en programteologi som vi ska utgå ifrån (IN2).

De intervjuade samordnarna uttrycker att programmet har fått mycket stöd från ledningen från många delar av Svenska kyrkan som anser att det är ett viktigt arbete som behöver prioriteras. Det betonas även att det enda stift som inte är aktivt anslutet till programmet avstått på grund

av ekonomiska eller personella skäl snarare än av ovilja och att deras stiftschefer också är positiva till programmet.

Men stödet vi har fått från Kyrkomötet och alla stiftscheferna, som står bakom detta, är ju bra, även om inte alla stift har gått med. Det är av ekonomiska och personella skäl. Det är bara ett stift som står utanför, det är viktigt att betona det. Stiftscheferna och Kyrkomötet och Kyrkostyrelsen tycker att detta är ett viktigt arbete som behöver prioriteras, och ja det är ett påverkansarbete. Det är ett arbete för att öka vår kunskap och medvetenhet. Lite grann folkrörelseinspirerat (IN1).

Det stiftsöverskridandeprogrammet är ett tydligt tecken på att mänskliga rättigheter är prioriterat även inom stiftet och visar på en *vilja* bland stiftscheferna som har tagit beslut att införa programmet. Likt arbetet på Kyrkokansliet har programmets insatser fokus på samordning av kunskap och metoder, och att stödja församlingar att *förstå* och därmed *kunna* arbeta mer med mänskliga rättigheter, vilket förbättrar förutsättningarna för ökad implementering av mänskliga rättigheter i organisationen. Dock nämns att stiftets möjlighet att *kunna* delta i programmet är beroende av stiftets resurser. Även om *viljan* att implementera mänskliga rättigheter finns, kan stiftet hindras av bristande ekonomiska möjligheter eller andra resurser.

Sammanfattningsvis kan sägas att mänskliga rättigheter på nationell nivå och stiftsnivå inom Svenska kyrkan tycks vara ett prioriterat område med många nya satsningar framför allt på samordning och kunskap för att stärka detta arbetsområde. I nuläget är det dock svårt att uttala sig om vad dessa kunskapshöjande insatser kommer få för effekt för implementeringen, och hur framtagna verktyg ska nå ut och implementeras i organisationen. Det kräver utifrån implementeringsteorin (Lundquist, 1987), tydliga mål och styrdokument samt en tydlig ansvarsfördelning. Förutsättningar för implementering påverkas även av det mandat som de olika nivåerna i Svenska kyrkan har, vilket behandlas i avsnitt 6.2.

6.1.3 Församlingsnivå: diakonala insatser

Mänskliga rättigheter det tänker jag, det driver kyrkan på nationell nivå och i det internationella arbetet är ju det mer uttalat. Man kan fundera på varför, men jag tror att det är så (IF2).

I de församlingar som har kartlagts är inte arbetet med mänskliga rättigheter lika tydligt uttalat som på nationell nivå, vilket citatet ovan illustrerar. Mycket av det diakonala arbetet kan dock, vilket många av de intervjuade diakonerna påpekar, relateras till mänskliga rättigheter. Exempel på sådana insatser är ekonomiskt stöd, mat- och klädprogram, bostad, hälso- & sjukvård etc.

Specifika rättigheter som diakonerna upplever nämns lite mer explicit i församlingarna är bland annat rätten till mat, rätten till bostad, flyktingars-, ensamkommandes-, papperslösas och äldres rättigheter. Några nämner även Svenska kyrkans HBTQ-certifiering Regnbågsnyckeln. Det framkommer dock inte hur församlingarna explicit arbetar med ovan nämnda rättigheter.

Ett flertal av diakonerna nämner att församlingarna överlag lyfter barns rättigheter och barnkonventionen mer än andra typer av rättigheter, inte minst nu när barnkonventionen har blivit lag. Exempelvis har några av församlingarna anordnat utbildningsdagar om barnkonventionen och barnfattigdom. Detta kan relateras till att barn har en särställning i kyrkan varpå det finns beslut om att en barnkonsekvensanalys (BKA) ska göras på alla beslut som rör barn i Svenska kyrkans verksamheter (Svenska kyrkan, 2020d). Barnkonsekvensanalys behandlas vidare under avsnitt 6.2.1.1.

Flera av diakonerna ger uttryck för att det i församlingarna inte pratas så mycket om mänskliga rättigheter. Uppfattningen är dock att mycket sker i praktiken då mänskliga rättigheter uppfattas ligga underförstått i den kristna värdegrunden. Relationen mellan mänskliga rättigheter och den kristna värdegrunden och hur de relaterar till varandra har varit centralt förekommande i alla intervjuer, även på nationell nivå, och behandlas därför mer utförligt i avsnitt 6.3.

6.1.3.1.1 Politisk diakoni

Endast en diakon uttrycker att hen tydligt försöker hänvisa till mänskliga rättigheter i sitt arbete, samma person är den enda av de intervjuade som har en utbildning inom mänskliga rättigheter. Diakonen nämner möjligheten att i arbetet som diakon kunna bedriva ett politiskt arbete, vad som inom kyrkan ofta kallas för profetisk eller politisk diakoni, där mänskliga rättigheter konkret kan användas. Som exempel nämns pastoratets nuvarande satsning där de försöker hänvisa till mänskliga rättigheter och lyfta politiska frågor kring matfattigdom och rätten till mat för att synliggöra att de ser att samhället inte lever upp till sitt ansvar att tillförsäkra att människor inte går hungriga. Diakonen nämner även att hen försöker använda sig av mänskliga rättigheter som ett verktyg i andra delar av sitt arbete:

Lite i migrationsområdet, kan jag se att jag kan använda [mänskliga rättigheter], eller jag försöker. Jag har skrivit med det idag faktiskt, ett ärende om asylsökande som rör barn och då har jag hänvisat till att barnkonventionen blivit lag, och utifrån det försökt lyfta upp [...] barnrättsfrågor (IF3).

Diakonen nämner att de i arbetslaget inte sätter sig ner och analyserar vad de ser för rättighetsproblem i sitt arbete, utan att församlingens arbete med mänskliga rättigheter sker ostrukturerat. Att diakonen använder sig av mänskliga rättigheter i sitt arbete visar dock på att hen har en *vilja* att implementera mänskliga rättigheter och att församlingarna genom politisk diakoni har en möjlighet att *kunna* använda mänskliga rättigheter som verktyg för exempelvis ansvarsutkrävande mot samhället. Att endast den diakon som har en utbildning i mänskliga rättigheter konkret använder sig av mänskliga rättigheter i sitt arbete visar dock att det krävs en viss kunskap hos den anställda för att *kunna* göra detta. Detta är viktiga faktorer som påverkar förutsättningar och utmaningar att implementera mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan.

6.2 Styrning och mandat

Under detta avsnitt diskuteras hur Svenska kyrkans arbete med och implementering av mänskliga rättigheter styrs och hur frågor rörande styrning och mandat påverkar förutsättningar och utmaningar att implementera mänskliga rättigheter i trossamfundet. Som exempel på beslut och framtagna metoder nämns barnkonsekvensanalysen och Regnbågsnyckeln.

6.2.1 Styrdokument och riktlinjer

På frågan om huruvida det finns några nationella eller lokala styrdokument eller riktlinjer för arbetet med mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan svarar alla intervjuade på nationell nivå, att de inte känner till något styrande dokument som kopplar till mänskliga rättigheter på ett övergripande plan. Däremot nämns att det bör finnas för enskilda rättigheter och att det finns andra typer av dokument som kan relateras till mänskliga rättigheter.

[N]u kan det ju vara så att jag är ignorant och inte har koll på det, men vad jag tänker är att vi har olika styrdokument som relaterar, [...] vi har ju liksom handlingsplan för lika behandling [...], policydokument [...] BKA, och vi har för vårt arbete mot sexuella trakasserier, så det finns enskilda policydokument. Men jag tror inte vi har ett [som specifikt täcker MR], men det kan ju vara att det finns ett som inte jag känner till (IN4).

När diakonerna i församlingarna fick samma fråga svarade flera stycken att de tror att det finns nationella styrdokument och att de ser det som en självklarhet, samtidigt som de lägger till att de inte känner till några.

Just det [styrdokument] hade jag tänkt ta reda på, men jag har inte letat fram det måste jag erkänna, men jag tror att det finns. Jag har inte hittat nåt dokument om det, men jag tar det som självklart att vi har det (IF4).

En förutsättning för lyckad implementering är att implementeraren *förstår* vad som ska implementeras och att det finns tydliga mål för hur detta ska genomföras (Lundquist, 1987). En utmaning för Svenska kyrkan är därför att det verkar finnas en avsaknad av styrdokument för arbetet med mänskliga rättigheter i trossamfundet. Osäkerheten kring vilka styrdokument eller riktlinjer som finns i trossamfundet skulle potentiellt kunna förklaras med en okunskap om att de dokument som finns faktiskt berör mänskliga rättigheter. Det skulle likt Millers (2019) *rights-referenced approach*, kunna uttryckas med ett alternativt språk, vilket inte är helt främmande i trosbaserade organisationer. Om Svenska kyrkans ambition är att implementera MR i högre grad är det därmed av vikt att tydliggöra hur mänskliga rättigheter korrelerar med nuvarande dokument, och hur det ska implementeras.

En av informanterna på nationell nivå lyfter också att de i samband med samordningsprocesserna som sker på Kyrkokansliet sedan ett år tillbaka, håller på att ta fram riktlinjer eller råd för arbetet med mänskliga rättigheter. Det visar på att mänskliga rättigheter är ett prioriterat området på nationell nivå i Svenska kyrkan och uttrycker en *vilja* att stärka detta arbete. Beroende på hur dessa riktlinjer eller råd utformas ges starkare förutsättningar för implementering av mänskliga rättigheter, förutsatt att Svenska kyrkan tydliggör vad syftet med att implementera mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan är.

Vad gäller lokala styrdokument eller riktlinjer för arbetet med mänskliga rättigheter i församlingarna är församlingsinstruktionen och diakonipastoralen två dokument som formar församlingarnas arbete. Några av diakonerna svarar att de tror att mänskliga rättigheter nämns där men att de inte vet på vilket sätt. Andra har svårt att tro att mänskliga rättigheter nämns specifikt i dessa dokument, men upplevelsen är att det finns underförstått i församlingsarbetet. Flertalet av diakonerna uttalar dock att de inte har så bra koll på de två dokumenten, bland annat för att många församlingar håller på att ta fram nya och att de inte är med i den processen. Några hänvisar även vidare till kollegor som de tror är mer insatta i frågan.

Jag är faktiskt inte så insatt i det känner jag, men jag tror att det finns. Det genomsyrar ju på nåt sätt alla måldokument och sånt som vi har skrivit upp innan. Om du vill [kan du] prata med min kollega om det för hon är nog lite mer beläst på det än jag (IF5).

Kunskap är en av Lundquist (1987) premisser för att *kunna* implementera något. Osäkerheten kring om det överhuvudtaget finns några styrdokument för mänskliga rättigheter är därmed en utmaning som Svenska kyrkan står inför även på församlingsnivå.

I samband med styrdokument och riktlinjer nämner några av informanterna boken *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna – introduktion och metoder*, som Svenska kyrkan tagit fram tillsammans med studieförbundet Sensus. Boken, som håller på att uppdateras, gavs ut 2012 och presenterar kunskap om och metoder för mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete och kan ses som ett första mer omfattande försök från Svenska kyrkans att arbeta med detta. Bokens genomslag och användning ifrågasätts dock från informanter både på nationell- och församlingsnivå. En av diakonerna berättar att de på diakonens tidigare arbetsplats försökte få igång ett rättighetsbaserat arbete utifrån boken, men att det var svårt att implementera metoden i församlingen. Upplevelse är att de som arbetar i församlingar inte alltid har samma kompetens som på nationell nivå, vilket försvårar implementeringen av nationella satsningar.

Alltså, vi har ju den här boken som är skriven från nationell nivå som heter *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna*. [...] den har det ju varit ett försök liksom att starta igång [ett sådant arbete]. Men där jag jobbade förut, var det lite svårt att implementera det tänkandet iallafall. [...] jag tänker att intentionen är jättegod men miljön som man ska implementera det i kanske inte hakar i varandra av olika anledningar (IF2).

En annan av diakonerna erfar också att de riktlinjer och material som tas fram på nationell nivå inte alltid landar i församlingarna. Vad gäller *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna*, nämner diakonen att trots att diakonen har en utbildning i mänskliga rättigheter har hen sällan använt boken. Boken upplevs vara rätt kunskapskrävande och diakonen menar att arbetet i församlingen oftare sker mer erfarenhetsbaserat. Förutom en avsaknad av tydliga styrdokument för arbetet med mänskliga rättigheter är ytterligare en utmaning för implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan således att nå ut med de styrdokument och material som finns till trossamfundets olika delar, samt att få dessa verksamheter att implementera dem. En fråga är därför vad de nya nationella riktlinjerna kommer att få för spridning och effekt i trossamfundet, vilket kopplar an till frågor om mandat som berörs i avsnitt 6.2.2.

6.2.1.1 Barnkonsekvensanalys

Ett sätt som mänskliga rättigheter kan sägas implementeras mer konkret i församlingarna är de två metoderna barnkonsekvensanalys och Regnbågsnyckeln. Båda är metoder som även

nationell nivå arbetar med, och information om dem ska finnas på den tidigare nämnda rättighetsportalen.

Barnkonsekvensanalysen baseras på ett beslut från Kyrkomötet som befästs i Kyrkoordningen, om att alla församlingar måste ha en process, som med barnkonventionen som grund, ska utreda barnets bästa, hur barn påverkas av de beslut som tas i verksamheten och vilka konsekvenser det får för barnen. Barnkonsekvensanalysen nämns i några av intervjuerna med diakonerna men majoriteten nämner att de inte är så involverade i processen. En av diakonerna som har arbetat mer med barnkonsekvensanalys menar att även om beslutet finns om att en barnkonsekvensanalys ska göras på all verksamhet som berör barn, tydliggör inte Kyrkoordningen hur detta ska bedrivas. Det finns en handbok för hur arbetet med barnkonsekvensanalysen kan genomföras men i slutändan är det upp till varje församling att bestämma hur detta arbete sker. Barnkonsekvensanalysen upplevs därför vara mer av ett redskap än något som styr arbetet.

Formellt sett är det ju bara att man ska göra en barnkonsekvensanalys, för det är det som står i Kyrkoordningen, så den metoden och de andra metoder som finns är ju mer en hjälp, ett redskap än styrande (IF3).

Utifrån intervjuerna kan barnkonsekvensanalysen i nuläget sägas vara den mest konkreta insatsen för att implementera mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan. Beslutet att barnkonsekvensanalys ska göras på all verksamhet som berör barn visar att barns rättigheter är ett prioriterat område och att det finns en *vilja* från nationell nivå att implementera detta i trossamfundet. Vad implementeringen av barnkonsekvensanalysen har för effekt i församlingarna påverkas dock av att Kyrkomötesbeslutet inte förtydligar hur detta arbete ska ske. En informant på nationell nivå nämner att de under våren håller på att utvärdera arbete med barnkonsekvensanalysen och hans gissning är att det inte kommer ha haft önskad effekt:

För vi ser till exempel kring barnkonsekvensanalys som ju är unikt att som så stor organisation jobba med, men i genomförandet har vi väldigt mycket kvar att göra. Det görs nu en genomlysning och utvärdering av barnkonsekvensanalys och där är min gissning att det kommer att sägas att den används, men att det är en pappersprodukt och att i själva verket tillfrågas inte barn, det är nån vuxen som gissar vad barn ska tycka (IN5).

Då barnkonsekvensanalysen ska gälla all kyrkans verksamhet är det påfallande att flera av de intervjuade diakonerna lyfter att deras involvering i detta arbete är lågt. Det påverkar implementeringens effekt eftersom det förutsätter både *förståelse* och *kunskap* om det som ska implementeras. En förklaring som nämns är att diakonen inte arbetar så nära barn och därför inte berörs av barnkonsekvensanalysen i sin tjänst. Huruvida diakonen är insatt i

barnkonsekvensanalys verkar således påverkas av deras tjänstebeskrivningar och möjligen av de prioriteringar som diakonen står inför i sitt arbete.

En djupare förståelse för hur barnkonsekvensanalysen implementeras i Svenska kyrkan och vad den har för effekt är ett ämne för framtida forskning. Använd på rätt sätt har barnkonsekvensanalysen stor potential för att öka barns rättigheter i kyrkan. En utmaning för Svenska kyrkan är därför att göra barnkonsekvensanalysen angelägen i församlingarna, samt att tydliggöra arbetet med barnkonsekvensanalysen så att anställda *förstår* hur detta arbete ska bedrivas.

6.2.1.2 *Regnbågsnyckeln*

En annan satsning där mänskliga rättigheter tydligt implementeras i församlingar är Svenska kyrkans HBTQ-märkning Regnbågsnyckeln som är framtagen tillsammans med Riskförbundet EKHO, en ekumenisk förening för kristna HBTQ-personer. ”Regnbågsnyckeln är en hbtq-märkning som visar att förtroendevalda och medarbetare i en församling genomgått processmodell Regnbågsnyckeln för en mer inkluderande kyrka och har viljan att arbeta aktivt för mångfald och öppenhet” (EKHO, u.å). Tre av diakonerna lyfter att deras församlingar är, eller är i en process att bli, HBTQ-certifierade. Förutom certifieringen har en församling även en grupp för regnbågsföräldrar.

Ja, vi håller på med certifieringen så vi har studiecirkel i alla distrikten, det ska sedan leda till en certifiering och om man tänker så, så är ju hela [församlingen] en uttalat HBTQ-vänlig församling, [och] distrikt (IF2).

Regnbågsnyckeln är likt barnkonsekvensanalysen baserat på ett kyrkomötesbeslut att Svenska kyrkan ska HBTQ-certifieras, men är till skillnad från barnkonsekvensanalysen frivillig för församlingar att anta. Därmed har den mer karaktären av ett uppmuntransbeslut. Beslutet visar på en *vilja* nationellt att implementera dessa rättigheter i trossamfundet. Frivilligheten visar dock på en otydlighet, vilket skulle kunna leda till att beslutet inte upplevs vara lika prioriterat. Det kan påverka antalet församlingar som prioriterar att genomföra certifieringen. En av informanterna på nationell nivå menar dock att frivilligheten i detta fall är något positivt:

[Ä]ven om beslutet att uppmuntra församlingar [om Regnbågsnyckeln] har skett på nationell nivå från Kyrkomötet, så är det upp till varje församling att bestämma. Ingen kan köra över nån och det är verkligen, som grund väldigt, väldigt bra att jobba utifrån. För vi ser till exempel det kring barnkonsekvensanalysen, som ju är unikt att jobba med som så stor organisation, men i genomförandet har vi väldigt mycket kvar att göra (IN5).

I de församlingar som väljer att genomföra Regnbågsnyckeln skulle detta därmed kunna tyda på en större *vilja* att prioritera dessa rättigheter, till skillnad från barnkonsekvensanalysen, i och med att församlingarna själva måste ta ett aktivt beslut om att implementera det. En annan viktig faktor som kan påverka församlingarnas möjlighet att *kunna* implementera Regnbågsnyckeln, är att genomförandet kan kosta cirka 30 000 kr. Priset varierar dock beroende på antal processledare och material. Ekonomiskt stöd kan ibland även sökas från stift eller Sensus. Fastän det potentiellt sett skulle finnas en *vilja* att HBTQ-certifiera sig kan församlingar således hindras av församlingens ekonomiska resurser och prioriteringar, vilket påverkar implementeringsförutsättningarna.

6.2.2 Mandat

En annan central aspekt som påverkar förutsättningar och utmaningar att implementera mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan är frågor rörande mandat. Detta avsnitt berör vilka möjligheter de olika nivåerna i Svenska kyrkan har att påverka arbetet med mänskliga rättigheter och leder in i en diskussion om ansvarsroller.

6.2.2.1 Nationell nivå

På frågan om vilken möjlighet den nationella nivån har att påverka Svenska kyrkans olika delar att implementera mänskliga rättigheter svarar de anställda både på Kyrkokansliet och det stiftsöverskridande programmet att de formellt inte har något mandat att styra detta arbete eftersom alla enheter är självstyrande. Informanterna menar därför att de mer fungerar som en stödfunktion och kunskapsbas till församlingar och stift med enda möjligheten att inspirera, informera och på så sätt påverka stift och församlingars arbete.

Vi har inget mandat alls, vi kan bara inspirera. [...]. Det är ju så med vår kyrka, varje enhet är ju självbestämmande, på gott och ont. Det är inte alltid det är så lätt att veta vad Svenska kyrkan tycker på ena sidan å andra sidan, så är det väldigt stora lokala skillnader (IN3).

En av informanterna på nationell nivå lyfter dock att det finns ett informellt mandat, och att det får lite större tyngd inom organisationen när nationella och regionala företrädare för Svenska kyrkan uttalar sig till fördel för något:

Sen vet vi ju också att det informella, det är klart att det har en tyngd när stiftscheferna och biskoparna och Kyrkomötet uttalar sig till fördel för något. Det ger en tyngd som man inte kan bortse ifrån. Naturligtvis så lyssnar man då lite extra, både kyrkoherdar och kyrkoråd

och anställda. Men där är det ju så att politiken, alltså kyrkoråd, men också kyrkoherdar och ledning och andra övriga i församlingarna kanske ser på det lite olika. Det kan då göra att det får ett eller annat utfall lokalt (IN1).

Trots att Svenska kyrkan på nationell nivå nu satsar på arbetet med mänskliga rättigheter är en utmaning således att få tillstånd att detta implementeras i organisationen. *Viljan* finns men möjligheten att *kunna* implementera påverkas bland annat av vilket mandat nivåerna har. Vad gäller det nya samordningsarbetet på Kyrkokansliet nämner representanter därifrån att det i dagsläget är svårt att uttala sig om hur MR-insatserna är tänkta att implementeras i organisationen eftersom den nya organisationsstrukturen för arbetet med mänskliga rättigheter fortfarande håller på att sättas på berörda enheter på Kyrkokansliet. En aspekt som nämns är kunskapshöjande insatser så som rättighetsportalen.

Ja, vi vet faktiskt inte riktigt än hur det [implementeringen] ska gå till. Det enda steget som är bestämt är den här rättighetswebben utåt då. Men det ligger i mitt uppdrag framåt att ta fram metoder som ska göra att allt arbete på Kyrkokansliet ska kunna rättighetsssäkras, säkras utifrån ett rättighetsbaserat arbetssätt (IN5).

Att det inte finns en tydlig idé om hur arbetet ska implementeras kan utifrån Lundquist (1987) försvåra implementeringsarbetet eftersom det visar på en avsaknad av tydliga mål och ansvarsfördelning. Det är därför centralt att Svenska kyrkan ser över dessa ansvarsroller och tydliggör vem som är beslutsfattare och vem som är implementeraren av beslut kring mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete. I Svenska kyrkans gedigna organisation är det nämligen inte helt givet.

Både Kyrkomötet och Kyrkostyrelsen nämns som de som fattar beslut för Svenska kyrkans nationella inriktning. Vidare styrs Kyrkokansliets arbete av Kyrkostyrelsen, som i sin tur genomför Kyrkomötets beslut. Kyrkokansliet kan därmed ses som implementerare eftersom det påverkas av vilka beslut som de högre instanserna tar. I fråga om Kyrkokansliets *vilja* att satsa på mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete, tycks beslutet främst komma från ett initiativ från en av avdelningscheferna på Kyrkokansliet, och inte uppifrån som i det traditionella toppstyrda perspektivet (Sannerstedt, 2008). I detta avseende är det därmed inte självklart om Kyrkokansliet bör räknas som beslutsfattare eller implementerare.

En annan viktig aspekt är att Kyrkokansliet mer fungerar som en stödfunktion ut i församlingarna. Deras mandat att *kunna* implementera mänskliga rättigheter i församlingarna är därför lågt, varpå det snarare kanske är församlingarnas anställda som bör räknas som implementerare, likt Lipskys (1980) gräsrotsbyråkrater. För att förstå Svenska kyrkans

förutsättningar och utmaningar att implementera mänskliga rättigheter krävs därför även en granskning av församlingarnas mandat och möjligheter, vilket vi återkommer till nedan. Då beslut och styrning är så pass centralt i implementeringsarbetet skulle det här också varit relevant att lyfta in röster från Kyrkomötet och Kyrkostyrelsen för att se hur frågan behandlas på denna nivå. Det går utanför uppsatsens omfång men är en fråga som skickas med för vidare forskning inom ämnet.

Intressant för styrning och implementering av mänskliga rättigheter är även organisationen av det stiftsöverskridande programmet *Social hållbarhet – tillit och demokrati*. Programmet verkar på nationell nivå men utanför Kyrkokansliet. Istället är det ett distriktsgemensamt arbete mellan stiftet, med stiftschefsgruppen som styrgrupp. Inom programmet arbetar fyra samordnare med en operativ grupp bestående av stiftsmedarbetare från stiftet med syftet att utbilda och kompetensutveckla pastorat och församlingar. Initiativet med programmet kommer från stiftscheferna som kan ses som programmets beslutsfattare. Samtidigt är det samordnarna som driver och utvecklar programmet för att rusta församlingarna, varpå samordnarna kan ses som implementerare. I denna struktur kan ansvarsrollerna upplevas tydligare. Programmet möter dock samma svårigheter som Kyrkokansliet vad gäller implementering, eftersom församlingarna är självstyrande. Samordnarna saknar därför mandat att påverka församlingarnas implementering av mänskliga rättigheter. Då programmet är nytt kommer det för framtida forskning vara intressant att utvärdera och följa vilka effekter denna nya arbetsstruktur får på implementering av mänskliga rättigheter jämfört med Kyrkokansliets arbete.

6.2.2.2 Församlingsnivå

På frågan om diakonernas möjlighet att påverka församlingsarbetets inriktning svarade de att även om de yttersta besluten tas av kyrkoherde och kyrko- eller församlingsråd, så anses möjligheten att påverka sitt arbetes inriktning ganska stor och de känner ett stöd från ledning och chefer:

Jag upplever att man är ganska fri ändå att ta vara på goda idéer eller vad man ska säga [...]. Jag menar [...] styrningen är ju det som är det stora, om Kyrkorådet inspirerar eller initierar då är ju nått vi ska göra, men jag tror också att det för den enskilda arbetaren eller det enskilda arbetslaget i kyrkan också finns jättestora möjligheter att ta vara på alla goda krafter och alla goda möjligheter som finns i vårt samhälle för att hjälpa oss i vårt arbete och bli bättre (IF1).

På församlingsnivå kan följaktligen Kyrkorådet och kyrkoherden ses som beslutsfattare med ett stort mandat att påverka implementering av mänskliga rättigheter genom vilka prioriteringar och beslut som tas. Diakoner och andra anställda kan därmed ses som implementerare av verksamhetens inriktning.

Möjligheten att påverka församlingens inriktning anses av de flesta av diakonerna vara lika för alla anställda, men några av diakonerna lyfter att de upplever att det kan finnas en extra tyngd i diakonernas vigningstjänst och vigningslöften eftersom de har lovat att stå på de utsattas sida. Mänskliga rättigheter upplevs därför vara en del av deras uppdrag som diakoner:

Där tycker jag att man får ett oerhört gensvar och gehör för olika idéer och när man säger saker och sådär. Jag tycker att min uppgift som diakon väldigt mycket är att hela tiden påminna om mänskliga rättigheter. För de mest utsatta, det är mitt huvuduppdrag (IF6).

Att diakonerna ser mänskliga rättigheter som ett av sina huvuduppdrag främjar implementering av mänskliga rättigheter och visar att det finns en *vilja* att prioritera detta område. Möjligheten att påverka sitt arbete i denna riktning är ytterligare en förutsättning för att mänskliga rättigheter ska *kunna* implementeras. Flera av diakonerna lyfter dock att inriktningen i församlingens arbete ofta är väldigt personberoende, vilket lägger mycket ansvar på den enskilda individen. I de fall där ett konkret arbete med mänskliga rättigheter sker, är det beroende av att det finns anställda som har ett personligt engagemang och driver dessa frågor. Detta anses problematiskt av några av diakonerna, då mänskliga rättigheter upplevs relativt kunskapsbaserat, samt att det är diffust hur arbetet med rättighetsfrågor ska bedrivas i Svenska kyrkan. Risken blir då att människor bedriver frågor ganska ensamt:

Jag tänker att det kanske är lättare i vigningstjänst för att på nåt sätt ha ett större mandat, men på gott och ont. Jag tänker att det är väldigt lätt att det blir [...] att människor driver frågor ensamma ganska mycket (IF3).

Att arbetet inom Svenska kyrkan är personberoende anses inte bara vara negativt. En av diakonerna lyfter att samtidigt som det kan upplevas svårare att få saker att hända, finns det även en större frihet och möjlighet att bedriva vissa frågor, vilken hen inte upplever finns i andra typer av organisationer. Friheten att forma sin arbetsinriktning kan därför ses som positiv eftersom det innebär att de som har intresse och kunskap om mänskliga rättigheter är fria att arbeta med detta, även i de fall då det saknas styrning i arbetet.

Om ambitionen på nationell nivå är att mänskliga rättigheter ska genomsyra alla Svenska kyrkans delar, kan denna frihet, utifrån Lundquist (1987) dock vara ett hinder, eftersom det innebär att ansvarsfördelningen blir otydlig, vilket påverkar *förståelsen*, samt att arbetet blir

beroende av den enskilda diakonens (anställdas) kunskap och prioriteringar, vilket påverkar faktorerna *kunna* och *vilja*. En utmaning är därför bristen på kunskap om mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan, som många nämner. I relation till kunskap kan även lyftas att diakonernas utbildningsbakgrund skiftar. Endast en av de intervjuade diakonerna har en utbildning inom mänskliga rättigheter, vilket utifrån ovanstående diskussion sannolikt påverkar diakonernas arbetsinriktning. Framför allt när det saknas en tydlig styrning kring mänskliga rättigheter.

Att arbetet i Svenska kyrkan anses individfokuserat lyfts även av informanter på nationell nivå. En av dem lyfter problematiken med att mycket av arbetet i Svenska kyrkan drivs av eldsjälar, vilket ofta resulterar i att när en person slutar sin tjänst så avstannar hela arbetet. För att inte arbetet ska bäras av enskilda individer menar informanten därför att det finns ett behov av att organisationen bottenar i och driver vissa frågor, så att det finns en plattform att ta vid när nya personer anställs. Informanten betonar därför vikten av att de nu håller på att ta fram ett strategiskt arbete för rättighetsarbete för att utifrån det kunna bedriva policyarbete.

Jag vill komma bort ifrån det här att arbetet drivs av eldsjälar, det måste bottena i en organisation. För annars är det ju så att när en människa slutar, då slutar alltihopa. Så är det väldigt ofta tycker jag i Svenska kyrkan. Det måste liksom finnas en botten där organisationen är bärare av frågorna och det är det som gäller [...]. Sen är det bra om man har en egen drivkraft, men organisationen ska bära frågan inte en enskild människa (IN3).

Utifrån ovanstående diskussion kan vi se att Svenska kyrkan inte främst kan förklaras utifrån en traditionell toppstyrning (Sannerstedt, 2008). Beslutsfattare på nationell nivå kan påverka styrning genom att ta vissa beslut och ge förutsättningar och resurser till församlingarna att *kunna* implementera. De kan dock inte detaljstyra församlingarnas arbete med mänskliga rättigheter eftersom de är självstyrande. Istället är det diakonerna (och andra anställda) som formar implementeringsarbetet. I Svenska kyrkans struktur passar diakonerna därmed in under Lipskys (1980) begrepp gräsrotsbyråkrater, eftersom de har stor frihet att forma inriktning på sitt arbete, men även måste förhålla sig till faktorer som prioriteringar och resurser, vilket påverkar deras möjlighet att *kunna* implementera mänskliga rättigheter.

Även om diakonerna generellt upplever att de får gehör för sina idéer nämner flera en önskan om en tydligare ledning av hur arbetet med mänskliga rättigheter ska bedrivas. Bland annat nämns en önskan om att biskoparna skulle driva frågan mer tydligt, för att ge en riktning ut i trossamfundet. Andra önskemål är en studiebok, och ett krav från nationell nivå om att församlingar måste arbeta med mänskliga rättigheter, även om hur det implementeras måste få vara lokalt förankrat i församlingarna. Det efterfrågas även att kyrkoråden och kyrkoherden tar

tydligare beslut att mänskliga rättigheter ska prioriteras i församlingarna, så att det blir en gemensam arbetslagssatsning istället för att vara upp till den enskilda diakonen. En av diakonerna uttrycker denna önskan så här:

Jag tänker att det finns nån slags ledningsfråga i det. Det skulle behövas en tydlig, hel kedja med ledning, både ett tydligt uppdrag och också en tydlig återkoppling för det arbetet. [...] men jag tror att det blir mer på personnivå, lite att om kyrkoherden tycker att du gör det här bra, då får du göra det. Och det är en form av återkoppling, men det är inte så systematiskt. Det gäller nog annat diakonalt arbete också, i perioder har jag saknat en ledning som förstår det jag gör och som kan återkoppla (IF3).

Önskan om tydligare styrning uppifrån kopplar an till implementeringsteorins toppstyrda perspektiv (Sannerstedt, 2008). Efterfrågan av tydligare ledning då arbetet upplevs alltför individfokuserat belyser också svårigheten med att implementera mänskliga rättigheter i en organisation som saknar en tydlig styrning och ansvarsfördelning i frågan. Då Svenska kyrkan är en demokratiskt styrd kyrka med många nivåer och instanser som ska samverka är det, som vi har sett, en utmaning för implementering av mänskliga rättigheter. Det bekräftar implementeringsteorin om att långa autonoma styrkedjor försvårar implementeringsarbetet (Hertting, 2014). För att Svenska kyrkan ska lyckas med implementeringen av mänskliga rättigheter krävs således en tydligare ansvarsfördelning mellan de olika nivåerna som förtydligar vilka roller de olika nivåerna och anställda har.

Vad gäller styrning visar ovanstående diskussion att Svenska kyrkans styrning främst närmar sig Lipskys (1980) gräsrotsbyråkrater. Önskan om tydligare styrning visar på att vissa önskar att det skulle vara mer toppstyrt, vilket kanske också skulle vara en för del vid implementering av nya perspektiv, då perspektivet med gräsrotsbyråkrater kan tänkas försvåra en jämn implementering i en större organisation. Nätverksperspektivet (Sannerstedt, 2008) är inte lika framträdande i Svenska kyrkans struktur. Vissa drag från perspektivet kan dock skönjas om Svenska kyrkans (autonoma) organisationsstruktur kan ses som nätverk mellan nivåerna i kyrkan som samspelar kring beslutstagande, inte minst det stiftsöverskridandeprogrammet. Denna diskussion går dock utanför uppsatsens ram men är intressant för framtida forskning kring styrning inom Svenska kyrkan.

6.3 Värdegrund och språk

Ett centralt tema som har genomsyrat alla intervjuer är relationen mellan de två värdegrunder och språk som möts i diskussioner av mänskliga rättigheter och kristen tro. Det är en intressant aspekt eftersom det i stor grad påverkar förståelsen för mänskliga rättigheter och kyrka, samt vilka förutsättningar och eventuella utmaningar som finns för att implementera ett sådant perspektiv i Svenska kyrkan.

6.3.1 Mänskliga rättigheter och kristen tro hör ihop

Det finns en samstämmighet bland de intervjuade att mänskliga rättigheter och kristen tro hör ihop. Informanterna använder uttryck som att *det går hand i hand, det hör ihop*, och att det finns ett *lika-med-tecken* mellan dessa två. Vidare beskrivs mänskliga rättigheter som en uttolkning av evangeliet och en grundbult i kyrkans uppdrag som därmed inte kan separeras från den kristna tron. Denna ståndpunkt förtydligas med argument som att den kristna tron och mänskliga rättigheter i mångt och mycket anses dela samma värden och värdegrund. Utifrån det kristna perspektivet är människan skapad till Guds avbild och har därför ett okränkbart värde som kristna och kyrkan ska värna. Samma kärna återfinns i de mänskliga rättigheterna där alla människors lika värde och människans okränkbarhet betonas. En informant på nationell nivå uttrycker det såhär:

Jag tycker att det är människans okränkbara värde på nåt sätt, som man talar mycket inom det människorättsliga systemet och rätten att delta på lika villkor, det är ju liksom uttolkning av evangeliet. En kristen kallelse blir att bevaka att det här människovärdet inte kränks och att vi ska liksom återupprätta och garantera människovärdet. Därför tänker jag, att [...] mänskliga rättigheter och kristen människosyn, teologi, det går inte att plocka isär det, det hänger verkligen ihop (IN3).

Informanterna kopplar även mänskliga rättigheter till det diakonala uppdraget att stå på de utsattas sida och att hjälpa människor att göra sina röster hörda. Ett centralt argument som nämns är att ta Jesus som förebild i bemötandet av andra människor vilket beläggs genom specifika bibelcitater, däribland: ”Du skall älska din nästa som dig själv” (Mark 12:31) och ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem” (Matt 7:12). Två informanter på nationell nivå nämner även bibelberättelsen om Bartimaios (Mark 10:46-52) som en annan viktig motivering till varför Svenska kyrkan borde arbeta med rättighetsbaserat arbete. De menar att Jesus hela tiden förflyttar centrum till de människor som står utanför gemenskapen. I berättelsen om den blinde Bartimaios gör Jesus det genom frågan ”Vad vill du

att jag ska göra för dig?” (Mark 10:51) och utan att göra ett antagande om vad människan framför behöver, sätter han därmed rättighetsbäraren i centrum.

Ovanstående uppfattningar om att kristen tro och mänskliga rättigheter delar liknande värden underlättar enligt Aruguman (2014) engagemanget för mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer. Vidare är *viljan* att implementera en grundförutsättning, enligt Lundquists (1987) implementeringsteori. Samsynen på att kristen tro och mänskliga rättigheter hör ihop tycks därför kunna ge förutsättningar för en sådan *vilja*. Därmed finns det potentiellt goda förutsättningar för att mänskliga rättigheter ska kunna implementeras i Svenska kyrkan.

Svenska kyrkans nuvarande arbete, framför allt inom diakonin, stämmer således även bra in på faktorerna för ett rättighetsbaserat arbetssätt. Det är dock inte helt oproblematiskt att anse att det är just ett rättighetsbaserat arbetssätt som bedrivs i Svenska kyrkan eftersom det är beroende av synen på vilken roll MR får i arbetet. Se exempelvis den differentiering som Miller (2010; 2017; 2019) gör mellan RBA och *rights-framed* eller *rights-references approach* vilken kommer illustreras i nästa avsnitt.

6.3.2 Kyrkans ansvar för mänskliga rättigheter

I relation till värdegrund är även förståelsen för kyrkans ansvar central. På frågan vad församlingarna har för ansvar för mänskliga rättigheter är informanterna av olika åsikter. Alla menar att mänskliga rättigheter och kristen tro hör ihop och några anser därför att kyrkan har stort ansvar för mänskliga rättigheter.

Det är ett sätt att vara, det är ju det som är att vara kyrka tänker jag. Det är ju liksom själva livsnerven, allt det som Jesus står för, att liksom varje enskild människa är lika mycket värd och har rätt till ett lika stort livsutrymme. Därför menar jag att kyrkan har ett jättestort ansvar (IF6).

Samtidigt svarar flera att kyrkans ansvar kanske inte främst är de mänskliga rättigheterna, men att de mänskliga rättigheterna kan vara ett verktyg i kyrkans arbete, inte minst för ansvarsutkrävande. De menar att även om arbetet i förlängningen kan ses handla om mänskliga rättigheter så är kyrkans ansvar kanske snarare att stå upp för vissa värden som humanitet, omsorg och kärlek och att värna människovärdet. Flera betonar även vikten av att vara röstbärare åt människor som lever i utsatthet.

Så då tänker jag att där kanske är kyrkans allra viktigaste roll, att faktiskt stå upp för humanitet eller omsorg om andra människor eller människors kärlek. För att det är grunden, sen kan de mänskliga rättigheterna vara ett redskap att uppnå det. Men alla människors lika värde tänker jag hänger ihop. Jag tror att det där kommer av varandra ändå (IF3).

Både ansvarsutkrävande och röstbärande är delar av det rättighetsbaserade arbetssättet, vilket kan tänkas ge förutsättningar för att ytterligare implementera ett sådant perspektiv i Svenska kyrkan. En faktor som påverkar förutsättningarna för implementering är dock i hur hög grad *förståelsen* kan tydliggöras avseende vilket ansvar kyrkan har i dessa frågor samt hur MR och kristen tro hör ihop, eftersom de uppfattas innefatta så pass lika värden. Som framgår nedan kan detta påverka de anställdas *förståelse* för samt *vilja* att implementera mänskliga rättigheter.

Svenska kyrkan har sin grund i kristen tro, och som citaten ovan visar kan synen på mänskliga rättigheters roll i kristen tro skilja sig inom Svenska kyrkan. Av vissa upplevs kyrkans ansvar för mänskliga rättigheter vara självklart. Andra menar att ansvaret främst handlar om andra värden, men att mänskliga rättigheter kan vara ett verktyg i arbetet utifrån dessa värden. En sådan syn på vilken roll mänskliga rättigheter har liknar Millers (2010; 2017; 2019) *rights-framed* eller *right-referenced approach* där rättighetspråket kan väljas att användas strategiskt när det anses passa den egna verksamheten och värdegrunden, eller kläs i alternativa värden som humanitet eller kärlek, vilket inte är en helt ovanlig syn på mänskliga rättigheter inom trosbaserade organisationer.

Relaterat till detta kan även lyftas att några av diakonerna menar att diakonin faktiskt går längre än vad mänskliga rättigheter gör.

[J]ag tänker att diakonin ska på nåt sätt, om man nu pratar om mänskliga rättigheter kan man ju tänka att den ska uppfylla mänskliga rättigheter på nåt sätt [...] Sen kan man tänka såhär, en öppen verksamhet för daglediga till exempel, är ju en jätteviktig verksamhet för att bryta ensamhet och isolering och det kanske man inte kan förvänta sig att staten ska ha en sån roll, det kanske inte ens bra om staten har en sån roll, men där blir det ju mer. Det kanske hamnar utanför rättigheterna om man inte ska dra ut rättigheterna jättebrett men i mötet med de enskilda tänker jag att det handlar väldigt mycket om att stötta individer att kräva sin rätt från samhället (IF3).

Citatet pekar på en utmaning som kan komma att påverka Svenska kyrkans möjlighet att implementera mänskliga rättigheter, nämligen synen på vad mänskliga rättigheter kan bidra med i kyrkans arbete och vilken roll mänskliga rättigheter ska ha, då det redan upplevs finnas värden i kyrkan som går längre. Att diakoni och en kristen värdegrund anses innebära ett starkare ställningstagande än mänskliga rättigheter passar därmed väl in i en *rights-referenced*

approach. Avseende implementering kan detta naturligtvis påverka de anställdas inställning till mänskliga rättigheter och deras *vilja* att implementera mänskliga rättigheter.

Med ovanstående diskussion i åtanke är det intressant att Svenska kyrkan på nationell nivå satsar på just ett rättighetsbaserat arbetssätt, eftersom RBA i regel är tänkt att vara den genomsyrande policyn i en organisation (Miller, 2010). Svenska kyrkans förutsättningar skiljer sig därmed delvis från definitionen av rättighetsbaserat arbete, eftersom synen på mänskliga rättigheters roll i kyrkans arbete utmanar innebörden av begreppet. En annan utmaning för Svenska kyrkan blir därför att kombinera den kristna värdegrunden med ett rättighetsbaserat arbete, vilket även en av informanterna på nationell nivå uttrycker:

Det finns väl i pratet om rättighetsbaserat arbete överlag, att kombinera det med religion. Det finns svårigheter i det för vi har en annan urkund. Så [...], jag säger inte att det är svårt, men det ligger ett ganska stort förankringsarbete. För att människor och församlingar ska tycka att det är viktigt så kommer vi behöva argumentera för de mänskliga rättigheterna med ett teologiskt språk tror jag, och då kan man säga att då har vi ju misslyckats lite grann. För det är egentligen mänskliga rättigheter som ska vara grunden, men jag tror det är få som tar det åt det hållet, ”att säga att nu har vi mänskliga rättigheter som grund här och sen ska vi bygga en teologi utifrån det” (IN5).

Utifrån Millers differentiering mellan begreppen rättighetsbaserat arbete, *rights-framed* och *rights-references approach* befinner sig Svenska kyrkan i en position som kan sägas både utmana och bekräfta Millers forskning om rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer. Svenska kyrkan utmanar genom valet att explicit satsa på rättighetsbaserat arbete, vilket skiljer sig från de trosbaserade organisationerna i Millers forskning som väljer att avstå att implementera ett sådant perspektiv då den kristna värdegrunden anses vara grunden i verksamheten. Millers problematisering av rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer kan dock skönjas även inom Svenska kyrkan, vilket gestaltas i att synen på mänskliga rättigheters roll i kyrkan och kyrkans ansvar för mänskliga rättigheter skiljer sig åt.

Det går därmed att ifrågasätta om Svenska kyrkans satsningar på rättighetsbaserat arbete verkligen handlar om rättighetsbaserat arbete eller om det snarare handlar om att implementera ett *rights-framed* eller *rights-referenced* arbetssätt. Då Svenska kyrkan tycks parera mellan dessa tre begrepp är det därför av stor vikt för Svenska kyrkan att tydligt definiera vad som läggs in i begreppet rättighetsbaserat arbete och vad det innebär i en svenskkyrklig kontext, eftersom detta påverkar Svenska kyrkans förutsättningar, *förståelse* och *vilja*, att implementera mänskliga rättigheter i allmänhet och rättighetsbaserat arbete i synnerhet.

6.3.3 Mänskliga rättigheter med andra ord

Fastän mänskliga rättigheter ses som en viktig del av Svenska kyrkans arbete nämner flera av de intervjuade att det i församlingar inte pratas så mycket i termer av mänskliga rättigheter och att de upplever att det saknas ett språkbruk för mänskliga rättigheter inom Svenska kyrkan. Upplevelsen är dock att mänskliga rättigheter ligger underförstått i arbetet utifrån synen på kyrkans uppdrag och värdegrund och att mycket därför ändå sker i praktiken. Istället för mänskliga rättigheter pratar de i termer av exempelvis allas lika värde, människovärde, diakoni och att försvara den svages rätt.

Man kan ju säga att det inte görs direkt, att vi sitter och tänker att alla människor är födda fria och lika värda. [...] vi säger inte att vi utgår från FN:s mänskliga rättigheter, utan vi talar mer att vi utgår ifrån Bibeln, att alla människor är skapade till Guds avbild, oändligt värdefulla under hela sitt liv och lika mycket värda, eller vad man ska säga. Men det är ju samma budskap skulle jag vilja säga (IF1).

Detta kopplar an till begreppet *rights-referenced approach* i och med att det arbete som kopplas till mänskliga rättigheter benämns i andra termer som utgår från den kristna värdegrunden och språket. Andra begrepp som används istället för mänskliga rättigheter är egenmakt och delaktighet, vilket poängteras är viktiga begrepp inom det diakonala arbetet. Ett exempel på detta ges i följande citat:

Men som en liten detalj som jag har tänkt mycket på, det är att när papperslösa människor kommer och vill ha mat i en församling, så ger man dom ofta en påse och så får dom ta det som bjuds. Och hos oss har vi tänkt helt annorlunda. Vi har ordnat en liten butik kan man säga, där man får komma [...] och så får man välja själv vad man vill ha. Och det är ju en av de mänskliga rättigheterna tänker jag, att man inte bara blir tilldelad nånting utan att du räknas som en person och du är viktig. Och om du inte kan bestämma så väldigt mycket annat i ditt liv, så kan du iallafall bestämma om du vill ha hallonyoghurt eller blåbärsyoghurt (IF5).

Både delaktighet och egenmakt är viktiga begrepp inom rättighetsbaserat arbete. De flesta av de intervjuade diakonerna uttrycker dock att de bara vagt känner till begreppet rättighetsbaserat arbete och att de saknar kunskap om vad det innebär att arbeta rättighetsbaserat mer konkret. Rättighetsbaserat arbete uppfattas också vara något som förekommer mer på nationell nivå och inget som de upplever sig arbeta med i församlingarna.

Ovanstående resultat visar att även om det inom Svenska kyrkan finns liknande värden och begrepp, är det inte tillräckligt om de som ska implementera mänskliga rättigheter eller rättighetsbaserat arbete inte förstår att det handlar om just mänskliga rättigheter. Implementeringens *kunna* påverkas här av den upplevda kunskapsbrist om mänskliga

rättigheter och rättighetsbaserat arbete som finns inom Svenska kyrkan, framför allt på församlingsnivå. Flera informanter på församlingsnivå uttrycker att det upplevs vara svårt och utmanande att arbeta med mänskliga rättigheter just för att det är väldigt kunskapsbaserat. Samtidigt ser diakonerna ett tydligt samband mellan mänskliga rättigheter och kristen tro och uttrycker en önskan att lära sig mer om mänskliga rättigheter för att *kunna* använda det mer i sitt arbete, vilket uttrycker en *vilja* och därmed en förutsättning för implementering.

Kunskap är en central faktor som påverkar möjligheten att *kunna* implementera och är en utmaning som lyfts från informanter både på nationell- och församlingsnivå. Eftersom vi har konstaterat att anställda i församlingarna i Svenska kyrkans organisationsstruktur kan ses som gräsrotsbyråkrater (Lipsky, 1980), de som faktiskt implementerar beslut, är det för implementering av mänskliga rättigheter i församlingarna av stor vikt att öka kunskapen om mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete. Nuvarande kunskapshöjande insatser på nationell nivå kan vara en del av det arbetet, men har som vi konstaterat litet mandat att påverka församlingarnas arbete. Det finns följaktligen både förutsättningar och utmaningar för att implementera mänskliga rättigheter rättighetsbaserat arbete som perspektiv inom Svenska kyrkan. Då begrepp från rättighetsbaserat arbete, exempelvis egenmakt och delaktighet, redan används kan det potentiellt sett underlätta en sådan implementering. Implementeringen kan dock försvåras av känslan att detta arbete redan bedrivs idag varpå det inte anses relevant. En huvudfråga tycks vara att höja kunskapen om mänskliga rättigheter inom trossamfundet och att göra det till en angelägenhet i församlingarna.

6.3.4 Behov av att bli tvåspråkiga

Informanter från både det enhetsövergripande programmet på Kyrkokansliet och det stiftsöverskridande programmet betonar vikten av att Svenska kyrkan måste bli tvåspråkig. Det handlar, enligt dem, om att skapa förståelse både inom och utanför trossamfundet att mycket av kyrkans teologiska språk och diakonala praktik handlar om just mänskliga rättigheter. Därmed måste Svenska kyrkan hitta ett sätt att å ena sidan göra kyrkans tro och praktik begriplig i det sekulära MR-språket och å andra sidan göra mänskliga rättigheter till ett användbart verktyg inom Svenska kyrkans eget arbete. Detta beläggs utifrån en önskan att visa församlingar att församlingarna faktiskt redan bedriver ett relativt stort arbete med mänskliga rättigheter även om de själva inte talar i de termerna, vilket visats ovan. Ambitionen om att vara tvåspråkig

handlar därmed om att skapa legitimitet samt en plattform och ett språk som korrelerar med aktörer och samarbetsparter utanför kyrkan.

Ja, vi har vår "kyrkiska", vi talar om de typer av insatser vi gör med mat, boende, kläder, för alla, också migranter och arbetet med migrationsrätt och vi försöker påverka och tala med politiker kring de problem vi ser. Då talar vi om vårt diakonala uppdrag. Men vem förstår det begreppet så fort du kliver utanför kyrkdörren? Och det är därför vi då behöver säga, att ja, vi ser det här och gör så här och vi kallar det diakonalt arbete, men egentligen vad vi arbetar med är också implementering av och med att stärka upp arbetet med de mänskliga rättigheterna, från olika perspektiv. Då får man nog ett och annat öra att börja lyssna (IN1).

Det är tydligt att båda språken behöver få finnas i Svenska kyrkan. Betoningen på att bli tvåspråkig är följaktligen ett exempel på när en organisation använder mänskliga rättigheter utifrån en *rights-framed approach*, snarare än rättighetsbaserat arbete, i det avseende att rättighetspråket blir ett strategiskt verktyg att använda sig av när det anses gynnsamt, exempelvis i samräde med utomstående aktörer. Det stöds också utifrån Aruguman (2014) som menar att dessa värden kan stärka ett gemensamt engagemang mellan sekulära och trosbaserade aktörer.

Informanterna på nationell nivå tror att de flesta inom trossamfundet kommer att ställa sig bakom ett ökat arbete med mänskliga rättigheter och att det bara krävs en liten översättning mellan språken. En utmaning som lyfts är dock att Svenska kyrkans är en stor organisation som rymmer en bredd av åsikter. Implementering av mänskliga rättigheter kan därmed medföra en spänning i trossamfundet då det kan finnas personer som anser att kyrkan bör behålla det kyrkliga språket, exempelvis diakoni, och inte prata i termer av mänskliga rättigheter. Detta kan försvåra implementering av mänskliga rättigheter varpå vikten av att tydligt identifiera hur MR och kristen tro hör ihop. Inte minst då en av informanterna upplever att det enklaste teologiska resonemanget för mänskliga rättigheter ofta stannar vid att människan är skapad till Guds avbild. Informanten anser att det behöver utvecklas och göras något mer med det, till exempel se på Jesus människobemötande och göra lite mer metod av det. Även om många av informanterna på nationell nivå upplever att det endast krävs en liten översättning mellan språken framgår det här också att det inte tycks räcka att endast göra en översättning mellan det kyrkliga språket och MR-terminologin, utan det behövs även en fördjupad *förståelse* av vad båda språken innebär och av vad för ytterligare resurser som finns i kyrkan.

Vissa av informanterna på nationell nivå nämner även att ett utökat arbete med mänskliga rättigheter skulle kunna upplevas vara alltför politiskt i en organisation som ska vara

partipolitiskt obunden vilket därmed kan mötas av motstånd. En annan utmaning är att MR är ett fält där vissa frågor, som till exempel sexualitet och könsidentitet, kan upplevas laddade och där det i Svenska kyrkan råder delade meningar om vilken plats den typen av frågor ska ha i trossamfundet. En av informanterna nämner även den problematik det kan innebära att implementera ett rättighetspråk i kyrkan, vad gäller just frågor som sexualitet och könsidentitet. Informanten upplever att kyrkan genom att säga att de står bakom MR och alla människors lika värde också kan dölja ”massa teologiskt grums” i och med att det samtidigt görs teologiska tolkningar som kränker dessa rättigheter.

Det är som att säga till en rasifierad person att ”ja, men du är ju fantastisk och värd oändligt som människa, men så kommer det, men din hudfärg, den klarar vi inte”. Och det är ju supervanligt kring sexualitet till exempel, och könsidentitet ska vi inte ens prata om (IN5).

Utifrån Lundquist (1987) gör sig här tydligt att både faktorer som *förstå* och *vilja* påverkar implementeringen av mänskliga rättigheter i Svensk kyrkan. Svenska kyrkan rör sig mellan två språk och värdegrunder i arbetet med mänskliga rättigheter. För större grad av implementering av MR krävs därför att Svenska kyrkan tydliggör definitionen av mänskliga rättigheter och varför kyrkan ska arbeta mer med mänskliga rättigheter eller rättighetsbaserat arbete. Det handlar om att göra mänskliga rättigheter angeläget i en organisation där uppfattningen kan vara att arbetet redan vilar på den kristna värdegrunden och mänskliga rättigheter därmed inte känns lik relevant. Det kräver tydliga mål och förtydligande av skillnaden från tidigare så att implementeraren *förstår* vad som ska implementeraren, i det här fallet mänskliga rättigheter, vilket också kan påverka personens *vilja*.

En stor utmaning för implementering är också *viljan* hos implementeraren att genomföra detta. Som analysen visat finns det inom Svenska kyrkan centrala frågor där kyrkan inte är helt enig. Utifrån Svensk kyrkans decentraliserade organisationsstruktur läggs mycket ansvar på individnivå, vilket kan sägas försvåra implementeringen av mänskliga rättigheter eller rättighetsbaserat arbete i kyrkan. *Viljan* på nationell nivå kan därmed undermineras utifrån att det finns en splittring i trossamfundet och att församlingarnas *vilja* kan vara något annat. Tydligast exempel är att det finns en satsning på HBTQ-certifiering men den är frivillig, samtidigt som de satsar på ett rättighetsbaserat arbete. Det kan upplevas paradoxalt och skapar en splittring i trossamfundet där olika *viljor* möts. Det är en kärnproblematik inom implementeringsprocesser i de fall då inte alla inom en organisation till hundra procent delar samma värdegrund, vilket försvårar implementeringen.

7 Slutdiskussion

Avslutningsvis besvaras studiens frågeställningar och studiens huvudsakliga slutsatser presenteras. Detta diskuteras sedan utifrån tidigare och framtida forskning. Utifrån studiens resultat lämnas även policyrekommendationer till Svenska kyrkans för deras fortsatta arbete med implementering av mänskliga rättigheter.

7.1 Implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan

I Svenska kyrkan pågår ett relativt stort arbete kring mänskliga rättigheter på nationell nivå. Sedan tidigare finns det på Kyrkokansliet handläggare för specifika rättighetsfrågor och forskare inom relaterade områden. Under de senaste 1,5 åren har Kyrkokansliet omorganiserat arbetet för att förbättra och utveckla det strategiska arbetet med mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete. Denna satsning sker främst inom ramen för programmet *Inkludering och mångfald*, samt genom utformandet av den webbaserade rättighetsportalen som ska samla Svenska kyrkans material och metoder kring mänskliga rättigheter. Utöver Kyrkokansliets arbete har stiftet även skapat ett stiftsöverskridande program, *Social hållbarhet – tillit och demokrati*, med fokus på mänskliga rättigheter och demokrati. Båda programmen fokuserar på samordning av nuvarande kunskap och utveckling av metoder, skillnaden är att Kyrkokansliet främst fokuserar på specifika rättighetsfrågor, medan stiftsprogrammet fokuserar på värdegrundsfrågor. Det finns dock ingen konkret plan om hur ovannämnda insatser ska implementeras i trossamfundets verksamheter.

På församlingsnivå sker arbetet med mänskliga rättigheter mer ostrukturerat och är inte lika uttalat som på nationell nivå. Mänskliga rättigheter upplevs dock ligga underförstått i kyrkans diakonala arbete. Som exempel på mer konkreta insatser för implementering av mänskliga rättigheter i församlingar nämns barnkonsekvensanalysen och HBTQ-certifieringen Regnbågsnyckeln. Den politiska diakonin lyfts även fram som en potentiell plattform för arbetet med mänskliga rättigheter.

7.2 Styrning och mandat

Svenska kyrkan är en demokratiskt styrd kyrka med många instanser. Enheterna är självbestämmande vilket leder till att den nationella nivån inte har något formellt mandat att styra implementeringen av mänskliga rättigheter i organisationen. Den nationella nivån,

Kyrkokansliet och det stiftsöverskridande programmet, fungerar därför mer som ett stöd för, och en kunskapsbas till, församlingarna. Dessa instanser styrs av Kyrkostyrelsen och stiftschefsgruppen. Nationella och regionala företrädare i kyrkan, exempelvis biskopar och stiftschefer, upplevs emellertid ha ett informellt mandat när de uttalar sig i vissa frågor, vilket ger en tyngd uti organisationen.

På församlingsnivå är kyrkoherden och kyrko- eller församlingsråd de yttersta beslutsfattarna. Diakonerna upplever dock att det finns en stor frihet att utforma arbetet utifrån egna intressen. Diakonerna upplever även att det finns ett extra mandat i vigningstjänsten som kan motivera arbetet med mänskliga rättigheter.

Som ett resultat av att den nationell nivån inte har mandat att påverka styrningen uppifrån i Svenska kyrkan upplever många av informanterna att ansvaret för verksamhetens innehåll ofta läggs på individnivå. Därmed liknar Svenska kyrkans organisationsstruktur snarare Lipskys (1980) gräströtsbyråkrater då diakonerna har möjlighet att forma sin arbetsinriktning, än det toppstyrda perspektivet (Sannerstedt, 2008). Informanterna på församlingsnivå efterfrågar dock en tydligare styrning av arbetet med mänskliga rättigheter, både nationellt och från kyrkoherdar eller kyrkoråd. Önskan om en tydligare ledning i frågan knyter därmed an till Engel (2006) och Lundström (2014) och den diskrepans som finns mellan nationell- och församlingsnivå vad gäller förståelsen för diakonins innebörd.

7.3 Förutsättningar och utmaningar för implementering av mänskliga rättigheter

Studien har visat att det inom Svenska kyrkan finns både förutsättningar och utmaningar för implementering av mänskliga rättigheter. Utifrån Lundquists (1987) implementeringsteori kan konstateras att *viljan* att implementera mänskliga rättigheter är stor, vilket främst gestaltas utifrån de insatser som genomförs på nationell nivå samt i synen på mänskliga rättigheter som en given del av den kristna tron.

En utmaning för Svenska kyrkan är dock att det saknas styrdokument för arbetet med mänskliga rättigheter, vilket påverkar förutsättningarna att implementera något. Svenska kyrkans förutsättningar påverkas även av faktorer som prioriteringar i tjänster, ekonomiska resurser, organisationsstruktur, samt individens intresse och kunskap, vilka alla knyter an till Lundquist (1987) *vilja-, kunna-, förstå-begrepp*. Med utgångspunkt i tidigare implementeringsforskning

bekräftar studien därmed att förutsättningarna för implementering av mänskliga rättigheter inte endast påverkas av ovilja, utan även av organisationens resurser, kunskapsbrist, prioriteringar och institutionella kapacitet (Se exempel: Hamelink, 2012; Cole, 2015; Anagnostou & Mungiu-Pippidi, 2014).

Den kanske största faktorn som påverkar Svenska kyrkans förutsättningar att implementera mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete är dock relationen mellan de två värdegrunderna och språk som möts i diskussionen om mänskliga rättigheter och kristen tro. Då Svenska kyrkan är en stor organisation som rymmer en bredd av åsikter, kan implementering av mänskliga rättigheter därför möta motstånd. Mänskliga rättigheter kan exempelvis upplevas politiskt eller beröra vissa laddade frågor som sexualitet och könsidentitet, där det finns en splittring inom trossamfundet. Kyrkans eget språk och praktik kan också redan uppfattas innehålla liknande värden som mänskliga rättigheter, exempelvis egenmakt och delaktighet. Detta kan vara en förutsättning för implementering i det avseende att det bara krävs en liten översättning mellan språken. Det kan likväl vara en utmaning för implementering då uppfattningen kan vara att detta arbete redan bedrivs underförstått i verksamheten.

7.4 Policyrekommendationer till Svenska kyrkan

I följande avsnitt lämnas policyrekommendationer till Svenska kyrkan i syfte att förbättra Svenska kyrkans förutsättningar att implementera mänskliga rättigheter.

Som vi har sett tycks det finnas en stor vilja att arbeta mer med mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan. Arbetet försvåras dock av avsaknaden av styrdokument som beskriver hur detta arbete ska bedrivas i Svenska kyrkans olika instanser. En förutsättning för implementering är att det finns tydliga mål.

- **En rekommendation är därför att Svenska kyrkan antar ett styrdokument som explicit behandlar hur arbetet med mänskliga rättigheter ska bedrivas i Svenska kyrkans olika nivåer.**

En annan utmaning för implementering av mänskliga rättigheter i Svenska kyrkan, är Svenska kyrkans decentraliserade organisationsstruktur. Det påverkar Svenska kyrkans implementeringsförutsättningar då det är otydligt vem som bär ansvaret för implementeringen av mänskliga rättigheter i trossamfundet. Tydligare styrning av MR-arbetet uppifrån efterfrågas även på församlingsnivå för att minska känslan av att ensam arbeta med dessa frågor.

- **En rekommendation är därför att Svenska kyrkan tydliggör ansvarsfördelningen mellan Svenska kyrkans MR-instanser.**

Både representanter från nationell- och församlingsnivå understryker att de material och metoder som tas fram på nationell nivå i Svenska kyrkan inte alltid får bärkraft ut i organisationen. Informanter på nationell nivå understryker också att det, trots den nya satsningen på samordning av mänskliga rättigheter och utveckling av rättighetsbaserat arbete, saknas en konkret plan för hur detta ska implementeras. Svenska kyrkan bör därför fundera över hur de kommunicerar ut att kyrkans arbete kring mänskliga rättigheter nu finns samlat på den framtagna rättighetsportalen.

- **En rekommendation är därför att explicit reflektera över hur det framtagna materialet och metoderna i det strategiska arbetet som bedrivs på nationell nivå ska kommuniceras ut i Svenska kyrkan.**

Den faktor som mest påverkar Svenska kyrkans förutsättningar för implementering av mänskliga rättigheter är de två värdegrunderna och språk som möts i diskussioner av mänskliga rättigheter och kristen tro. Svenska kyrkan behöver därför öka kunskap om, samt tydliggöra relationen mellan mänskliga rättigheter och kristen tro, och vad det finns för vinst med att implementera ett sådant perspektiv i kyrkan. Många upplever att mänskliga rättigheter är en självklarhet i kyrkans arbete, samtidigt stannar förståelsen ofta vid alla människors lika värde. Mänskliga rättigheter kan också, som visat ovan, möta motstånd då det exempelvis uppfattas politiskt.

- **En rekommendation är därför att tydliggöra kopplingen mellan mänskliga rättigheter och kristen tro för att göra det till ett angeläget perspektiv att implementera i församlingar.**

7.5 Vidare forskning

Studien har bidragit till att öka förståelsen kring implementering av mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete i ett kristet samfund, Svenska kyrkan, ett forskningsområde som tidigare är relativt outforskat. Genom att knyta an till implementeringsteorin, som i grunden är kopplad till offentlig sektor, har studien visat att denna teori även är applicerbar i analys av ett kristet samfund.

I framtida studier är det intressant att fortsätta studera implementering av mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete i Svenska kyrkan genom att göra en uppföljande studie kring hur nuvarande satsningar på mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete kommer att implementeras och vilken effekt det kommer ha inom Svenska kyrkans olika nivåer.

För ökad förståelse för förutsättningar och utmaningar i Svenska kyrkan är det även relevant att lyfta in röster från Kyrkomötet, Kyrkostyrelsen, Kyrkofullmäktige och kyrkoråd samt kyrkoherdar, präster och andra stifts- och församlingsanställda för att se hur frågan om mänskliga rättigheter behandlas och förstås på dessa nivåer. Finns det en skillnad i kunskap och uppfattningar, eller stämmer uppfattningarna överens med vad som framkommit i denna studie? Vad beror dessa skillnader och likheter i så fall på?

Kopplat till styrning och organisationsstruktur är det också intressant att följa det stiftsöverskridande programmet för att se hur den nya arbetsstrukturen förhåller sig till Kyrkokansliets arbete och vilken effekt det har på implementering av mänskliga rättigheter i församlingarna.

Vidare forskning kan även behandla implementeringen av barnkonsekvensanalysen och Regnbågsnyckeln i Svenska kyrkan. Vad har det fått för resultat i församlingarnas arbete? Hur kan det relatera eller öka förståelsen för implementering av andra rättigheter i Svenska kyrkan?

Studien ger, som visat, även upphov till en rad andra intressanta fält för framtida forskning, däribland: implementering av mänskliga rättigheter i civilsamhällesorganisationer och civilsamhällets ansvar för mänskliga rättigheter. Specifikt bör även fokus riktas mot implementering av mänskliga rättigheter och rättighetsbaserat arbete i trosbaserade organisationer och samfund. Både i andra kristna samfund, men även i andra religiösa samfund. Dessa studier bör göras både i Sverige och i andra länder för att öka förståelsen för specifika samfunds kontexter.

8 Referenser

Abiri, E., Brodin, A., & Johansson, P. (2008). Mänskliga rättigheter...? "Jag vet att dom finns och jag tror att Sverige är bra på dom". Hämtad 2020-06-19, från <http://skl.se/download/18.68e4adfe147afac12a46c539/1409140824984/Handbok-i-manskligarattigheter-kommunal-niva.pdf>

Anagnostou, D., & Mungiu-Pippidi, A. (2014). Domestic Implementation of Human Rights Judgments in Europe: Legal Infrastructure and Government Effectiveness Matter. *European Journal Of International Law*, 25(1), 205-227.

Archibald, M. M., Ambagtsheer, R. C., Lawless, M. G., & Casey, M. (2019). Using Zoom Videoconferencing for Qualitative Data Collection: Perceptions and Experiences of Researchers and Participants. *International Journal of Qualitative Methods*, 18.

Arumugam, S. (2014). Adopting a human rights based approach to international Christian development. *Koers*, 79(2), 1-9.

Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Biskopsmötet. (2014). *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*. Uppsala: Svenska kyrkan

Blom, L., Byström, C., Karlsson, P. (2018). *Program: Social hållbarhet - fokus Tillit och Demokrati. [Opublicerat material]*. Svenska kyrkan: Västerås och Uppsala stift. Tillgänglig: genom kommunikation med Christina Byström 2019-02-20.

Broberg, M., & Sano, H. (2018). Strengths and weaknesses in a human rights-based approach to international development - an analysis of a rights-based approach to development assistance based on practical experiences. *The International Journal of Human Rights*, 22(5), 664-680.

Bucar, E.M. & Barnett, B. (red.) (2005). *Does human rights need God?*. Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans Pub..

Cole, W. (2015). Mind the Gap: State Capacity and the Implementation of Human Rights Treaties. 69(2), 405-441.

Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L., Karlsson, J.C. (2003). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Eckerdal, P. (2019). Kan diakoni institutionaliseras? I E. Chistiansson & S. Linde *Kan barmhärtigheten institutionaliseras?* (105-122). Skellefteå: Artos & Norma bokförlag

EKHO, (u.å). *Regnbågsnyckeln*. Hämtad 2020-06-22 från <https://www.ekho.se/regnbagsnyckeln>

Engel, C. (2006). *Svenska kyrkans sociala arbete för vem och varför? En religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*. Stockholm: Elanders Gotab.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Freeman, M. (2011). *Human rights: an interdisciplinary approach*. (2. ed., fully rev. and updated). Cambridge: Polity.

Gerle, E. (2006). *Mänskliga rättigheter för guds skull: tolka text, tro och tradition*. Nora: Nya Doxa.

Gunner, G. (red.) (2007). *Människa är ditt namn: om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*. Stockholm: Verbum.

Gustafsson, L.H. (2016). *Barnets mänskliga rättigheter i kyrkan*. Stockholm: Verbum.

Göteborgs stad & Polisen. (2017). *Särskilt utsatta områden i Göteborg: Analys av rapporterna "Utsatta områden – sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser" samt "Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg"*. Göteborg: Göteborgs stad och Polismyndigheten. Hämtad 2020-03-05 från <https://socialutveckling.goteborg.se/uploads/Sarskilt-utsatta-omraden-i-Goteborg.pdf>

Hedlund Thulin, K. & Greenhill, M. (2008). *Lika i värde och rättigheter: om mänskliga rättigheter*. Stockholm: Norstedts juridik.

- Hertting, N. (2014). Implementering – perspektiv och mekanismer. I B. Rothstein (red.) *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem (185-212)*. Lund: Studentlitteratur.
- Ishay, M. (2008). *The history of human rights: from ancient times to the globalization era : with a new preface*. ([New ed.]). Berkeley: University of California Press.
- Hamelink, C. (2012). Human rights: The implementation gap. *The Journal of International Communication, 18*(2), 245-265.
- Kirchschlaeger, P. (2016). The interplay of the legal and the moral dimension of human rights for the implementation of human rights. *International Journal of Human Rights and Constitutional Studies, 4*(1), 31.
- KO. 1999:1. *Kyrkoordning för Svenska kyrkan*. Uppsala: Kyrkomötet
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Lind, A. & Namli, E. (red.) (2017). *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige*. (Upplaga 1:1). Lund: Studentlitteratur.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- London, L., & Schneider, H. (2012). Globalisation and health inequalities: Can a human rights paradigm create space for civil society action? *Social Science & Medicine, 74*(1), 6-13.
- Lundquist, L. (1987). *Implementation steering: an actor-structure approach*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundström, E. (2014). "Kyrkans visselblåsare!" - *Diakoners syn på profetisk diakoni och vad de behöver för att stå på de förtrycktas sida* (Masteruppsats). Uppsala: Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:751830/FULLTEXT01.pdf>
- McCracken, G.D. (1988). *The long interview*. Newbury Park, Calif.: Sage.

- Miles, M.B., Huberman, A.M. & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. Los Angeles: Sage.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Miller, H. (2019). Human rights and development: The advancement of new campaign strategies. *The International Journal of Human Rights: Special Issue: Beyond 'Rights-Based' Approaches?*, 23(5), 719-739.
- Miller, H. (2017). Rejecting "rights-based approaches" to development: Alternative engagements with human rights. *Journal of Human Rights*, 16(1), 61-78.
- Miller, H. (2010). From 'rights-based' to 'rights-framed' approaches: A social constructionist view of human rights practice. *The International Journal of Human Rights: Sociology and Human Rights: New Engagements*, 14(6), 915-931.
- Palumbo & Calista. (1990). Introduction. I Palumbo & Calista (ed.) *Implementation and the policy process: opening up the black box* (xi-xviii). New York, N.Y.: Greenwood Press.
- Pressman, J.L. & Wildavsky, A.B. (1973). *Implementation: how great expectations in Washington are dashed in Oakland; or, why it's amazing that federal programs work at all : this beeing a saga of the Economic development administration as told by two sympathetic observers who seek to build morals on a foundation of ruined hopes*. Berkeley: Univ. of California P.
- Tergel, A. (1998). *De mänskliga rättigheterna och Kyrkans världsråd*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Thurén, T. (2013). *Källkritik*. Stockholm: Liber.
- Tomalin, E. (2013). *Religions and development*. New York: Routledge.
- Tomalin, E. (2006). Religion and a rights-based approach to development. *Progress in Development Studies*, 6(2), 93-108.
- Sannerstedt, A. (2008). Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken. I B. Rothstein (red.) *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem* (18-48). Stockholm: SNS förlag.

- Santos, B.D.S. (2014). *Om Gud var människorättsaktivist*. Hägersten: Tankekraft.
- Smith, R.K.M. (2014). *Textbook on international human rights*. (6th edition.) Oxford: Oxford University Press.
- Spång, M. (2009). *Kommunernas ansvar för att förverkliga mänskliga rättigheter - En kartläggning av 16 kommuner i Sverige*. Malmö: Institutionen för globala politiska studier, Malmö Högskola.
- StAAF, A. & Zanderin, L. (red.) (2007). *Mänskliga rättigheter i svensk belysning*. Malmö: Liber.
- Sundstrom, L. (2012). Advocacy beyond litigation: Examining Russian NGO efforts on implementation of European Court of Human Rights judgments. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(3-4), 255-268.
- Svenska kyrkan. (2020a). *Vårt uppdrag som kristna*. Hämtad 2020-02-03 från <https://www.svenskakyrkan.se/vart-uppdrag>
- Svenska kyrkan. (2020b). *Kontrakt och kontraktsprostar*. Hämtad 2020-02-25 från <https://www.svenskakyrkan.se/goteborgsstift/biskop-susanne/kontrakt-och-kontraktsprostar>
- Svenska kyrkan. (2020c). *Svenska kyrkans historia*. Hämtad 2020-03-04 från <https://www.svenskakyrkan.se/historik>
- Svenska kyrkan. (2020d). *Barnkonsekvensanalys*. Hämtad 2020-08-13 från <https://www.svenskakyrkan.se/barnkonsekvensanalys>
- Svenska kyrkan. (2019). *Diakoni – kyrkans omsorg*. Hämtad 2020-02-13 från <https://www.svenskakyrkan.se/diakoni>
- Svenska kyrkan. (2018). *Kyrkomötet beslutar om hela Svenska kyrkan*. Hämtad 2020-02-13 från <https://www.svenskakyrkan.se/kyrkomotet/vadarkyrkomotet>
- Svenska kyrkan. (2017). *Svenska kyrkans värdegrund*. Hämtad 2020-02-13 från <https://www.svenskakyrkan.se/svenskakyrkansvardegrund>
- Svenska kyrkan. (2009). *Nya möjligheter: Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets Sverige*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan. (u.å). *Så styrs Svenska kyrkan*. Hämtad 2020-03-10 från <https://www.svenskakyrkan.se/organisation>

UN General Assembly, *Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms* : 8 March 1999, A/RES/53/144

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2005). *Svensk forskning om mänskliga rättigheter*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winter, S. (1990). Integrating Implementation Research. I Palumbo & Calista (ed.) *Implementation and the policy process: opening up the black box* (19-38). New York, N.Y.: Greenwood Press.

Witte, J. & Green, M.C. (red.) (2012). *Religion and human rights: an introduction*. New York: Oxford University Press.

Zwart, Tom. (2012). Using local culture to further the implementation of international human rights: The receptor approach. *Human Rights Quarterly*, 34(2), 546-569.